

‘Even een laantje pikken...’

**Onderzoek
naar de
werkzaam-
heden van de
politie op
een winkel-
boulevard in
Rotterdam
zuid.**

Sylvia A.M. Droog
S.A.M. Droog

Masterscriptie
Masterscriptie

‘Even een laantje pikken...’

Onderzoek naar de werkzaamheden van de politie op een winkel-boulevard in Rotterdam zuid.

Masterscriptie Sociologie
Masterprogramma Grootstedelijke vraagstukken en beleid
Faculteit der Sociale Wetenschappen
Erasmus Universiteit Rotterdam

Begeleider: **Prof. Dr. J.P.L. Burgers**, Faculteit der Sociale Wetenschappen,
Erasmus Universiteit Rotterdam

Tweede beoordelaar: **Prof. Dr. J.L. Uitermark**, Faculteit der Sociale
Wetenschappen, Erasmus Universiteit Rotterdam

Geschreven door:

Sylvia A.M. Droog, geboren te 's-Hertogenbosch, 1986

Studentnummer 304219

sylviadroog@live.nl

Rotterdam, juli 2013

Voorwoord.

Door mijn interesse in stedelijke ontwikkelingen en interesse in het ontstaan en de ontwikkeling van criminaliteit was het een logische keuze de minor criminologie en de master *grootstedelijke vraagstukken en beleid* te volgen. De onderzoeklocatie was voor mij een zeer voor de hand liggende keuze: een groot deel van mijn jeugd ben ik opgegroeid in Rotterdam zuid en nu kon ik mijn vergaarde kennis inzetten en toepassen in dit deel van Rotterdam.

Er is een aantal mensen die ik wil bedanken. Allereerst de wijkagent zonder wie deze scriptie nooit tot stand was gekomen. Door zijn enthousiasme en inzet werden deuren geopend die veelal gesloten blijven. Ook dank voor alle andere agenten die hebben meegewerkt aan dit onderzoek. Grote dank voor meneer Burgers die mij heeft begeleid tijdens het schrijven van deze scriptie. Ik heb van hem een hoop geleerd over het schrijven en vormgeven van een sociologisch onderzoek.

Ook wil ik graag bedanken mijn familie, schoonfamilie en vrienden voor al het enthousiasme, de interesse en grote steun tijdens mijn gehele studie en deze scriptie in het bijzonder. Mede door deze steun kreeg ik nieuwe inzichten en bleef ik gemotiveerd om met een onderzoek waar ik tevreden over ben, mijn studie af te ronden. Speciale dank gaat uit naar mijn lieve oma Nolly, met wie ik zoveel praat over het leven, de sociale omstandigheden in de maatschappij en over Rotterdam zuid: de plek waar zij is opgegroeid en waar ze zo geweldig over kan vertellen. De titel van deze scriptie is dan ook afgeleid van wat zij vroeger zo vaak deed.. *'Even een laantje pikken...'*

Ten slotte gaat mijn grootste dank uit naar mijn partner John. Door zijn onvoorwaardelijke liefde en steun is het mij gelukt deze studie op mijn eigen manier te voltooien. Zijn geduld en nuchtere blik op het sociale en het leven an sich, hebben me veel inzichten gebracht en het heeft me vooral veel rust gegeven.

Iedereen om me heen heeft op een eigen manier bijgedragen aan mijn ontwikkeling en heeft daarmee direct en indirect bijgedragen aan dit resultaat. Een resultaat waar ik trots op ben en een proces waar ik met tevredenheid op terug kijk.

Hellevoetsluis, juli 2013.

Inhoudsopgave.

Hoofdstuk 1.	Inleiding.	3.
	1.1. De openbare ruimte en veiligheid.	3.
	1.2. Onderzoeksvraag en deelvragen.	4.
Hoofdstuk 2.	Theoretische introductie.	6.
	2.1. De animation approach.	6.
	2.1.1. Cameratoezicht.	7.
	2.2. Gebiedsgebonden politie.	8.
	2.3. Empathie vs. repressie.	9.
Hoofdstuk 3.	Boulevard Zuid.	13.
	3.1. Het onderzoeksgebied.	13.
	3.2. Kwantitatieve gegevens en omstandigheden.	14.
	3.3. Boulevard Zuid in het nieuws.	15.
Hoofdstuk 4.	Veldwerk en methoden.	18.
	4.1. Omstandigheden onderzoeklocatie.	18.
	4.2. Tijden van onderzoek.	19.
	4.3. Verwachtingen.	21.
	4.4. Methoden.	22.
Hoofdstuk 5.	Bevindingen.	26.
	5.1. Animation approach.	26.
	5.2. De wijkagent.	31.
	5.3. Empathie vs. repressie.	39.
Hoofdstuk 6.	Conclusie.	44.
	6.1. Aanbevelingen.	50.
	Bibliografie.	52.

I. Inleiding.

I.1. De openbare ruimte en veiligheid.

In de huidige samenleving lijkt de openbare ruimte steeds meer gereguleerd te worden. Door middel van onder andere camera's, stadstoezicht en borden waarop vermeld staat wat van de gebruikers van de openbare ruimte wordt verwacht. Op deze manier worden de 'spontane' ontmoetingen die de openbare ruimte in veel gevallen primair als doel heeft, gecontroleerd, en zelfs voor een deel bepaald door beleidsmakers, politie en andere veiligheidsinstanties.

Er zijn verschillende manieren waarop geprobeerd wordt de openbare ruimte veiliger te maken. In het boek *'Omstreden ruimte'*, (Boutellier, Boonstra & Ham (red.), 2009) worden vier manieren uiteengezet. De fortress approach, de panoptic approach, de management approach en de animation approach (Boonstra & Hermens, 2009). Deze vier manieren om de openbare ruimte veiliger te maken zullen hier kort worden besproken.

De naam zegt het al: bij de fortress approach wordt de openbare ruimte als het ware een afgesloten ruimte, waar sommigen welkom zijn en anderen niet toegelaten worden. Er zijn verschillende manieren waarop dit kan worden bewerkstelligd: hekken, 'Mosquito's' of obstakels. Ook uit de fortress approach zich in plein- en/of samenscholingsverboden. Bovendien kan er voor worden gekozen een plein of bepaalde openbare ruimte zo in te richten en te omheinen dat het op slot kan, zodat ongewenste gasten vooral 's nachts buiten worden gehouden (Boonstra & Hermens, 2009).

Een benadering die in het kader van deze scriptie van groot belang wordt geacht, is de panopticon approach, ook wel de 'police state' genoemd. De onderzoekers Oc en Tiesdell, die de vier manieren beschrijven waarop de openbare ruimte veiliger kan worden gemaakt, stellen dat Rotterdam steeds meer gaat lijken op een politiestaat, door de vele politiecontroles en regelementen die door de politie worden opgedragen (Boonstra & Hermens, 2009: 37-39). Er geldt in heel Rotterdam een samenscholingsverbod en op talloze plaatsen in Rotterdam hangen camera's. Daar waar de politie meer achter de jongeren aan zat om te voorkomen dat ze gingen rondhangen, is de politie nu van plan meer in gesprek te gaan met de jongeren. Het gevolg van de nu gevoerde sterk controlerende rol van de politie is dat veel mensen de openbare ruimtes gaan mijden, om confrontatie met de politie en

andere instanties als de wijkagent te voorkomen (Boonstra & Hermens, 2009).

De management approach houdt in dat de mensen zelf de openbare ruimte beheren. Zij worden door professionals gemanaged, maar de mensen geven zelf aan wat ze van de openbare ruimte verwachten. Er komen straatregels, die in de buurt te vinden zijn, waar alle buurtbewoners en gebruikers van de openbare ruimte zich aan dienen te houden. Dit vergt echter wel een positieve en actieve inzet van de buurtbewoners (Ibid.).

De laatste manier om de openbare ruimte veiliger te maken is de animation approach. Hierbij ligt de nadruk op de sociale kwaliteit en de toegankelijkheid van de openbare ruimte. Door het organiseren van evenementen en activiteiten, wordt de aanwezigheid van de mensen gestimuleerd. Hierbij kan worden gedacht aan *Opzoomeren, Thuis Op Straat* en het *zomercarnaval* (Boonstra & Hermens, 2009). Deze benadering zal later in de scriptie verder worden toegelicht.

1.2. Onderzoeksvraag en deelvragen.

De rol van de politie kan uiteenlopen van een controlerende en druk uitoefende rol, tot aan een rol waarbij de politie op meldingen van bewoners afgaat, maar zich verder afzijdig houdt en de sociale situatie in de buurt aan de bewoners zelf laat (Haegens, 2009). Hoe de politie optreedt, heeft dus mede met de eigen inzet van de buurtbewoners te maken. Tonen zij eigen initiatieven om de buurt netjes, veilig en op orde te houden, lijkt het meer voor de hand liggend dat de politie zich meer terugtrekt en alleen optreedt bij ongeregelheden. Welke rol de politie precies speelt in de openbare ruimte hangt samen met de hierboven beschreven manieren om een wijk veiliger te maken.

De probleemstelling van deze studie is:

“Hoe definieert de politie in haar dagelijkse werkpraktijk veiligheid en onveiligheid en welke strategieën of handswijzen gebruikt zij bij interventies in de openbare ruimte?”

Om tot beantwoording van de probleemstelling te komen, is het relevant deelvragen op te stellen die aan de hand van de vergaarde informatie tijdens het veldwerk beantwoord zullen worden. De deelvragen van dit onderzoek luiden als volgt:

1. *Op welke manier wordt volgens de politie de openbare ruimte vorm gegeven zodat deze bijdraagt aan het vergroten van de veiligheid en wat zijn hier de gevolgen van?*

2. *Welke invloed heeft gebiedsgebonden werken en het hebben en onderhouden van een netwerk op het dagelijks werk van de politie?*
3. *Welke invloed heeft de werkwijze van agenten op de omgeving en hoe zetten agenten deze werkwijze in tijdens hun werk?*

In het volgende hoofdstuk wordt het theoretisch kader besproken, waarin theorieën worden beschreven die te maken hebben met het in stand houden of het vergroten van de veiligheid in de openbare ruimte. Ook wordt er in dit hoofdstuk ingegaan op de politie waarbij de nadruk ligt op het werk dat wijkagenten verrichten en de manier waarop het werk dat agenten en wijkagenten verrichten van elkaar verschilt. Vervolgens volgt een aantal paragrafen over de operationalisering, waarbij de onderzoeklocatie wordt besproken door het presenteren van een aantal kwantitatieve gegevens en een blik te werpen op de mediaberichten over de onderzoeklocatie. Op deze manier wordt het inzichtelijk in welke omstandigheden de onderzoeklocatie verkeert en waar de agenten in hun dagelijks werk mee te maken hebben. In hoofdstuk 5 worden de onderzoeksresultaten getoond, waarna in hoofdstuk 6 de deelvragen worden beantwoord. Hierna volgt een algehele conclusie die antwoord geeft op de centrale vraag van dit onderzoek. De scriptie wordt afgerond aan de hand van een aantal aanbevelingen voor mogelijke vervolgstudies.

2. Theoretische introductie.

In dit hoofdstuk worden een drietal theorieën uiteengezet met betrekking tot het creëren en in stand houden van veiligheid. De manier waarop dit wordt gedaan verschilt per theorie. In de eerste theorie gaat het om de vormgeving van de openbare ruimte en hoe deze inrichting bepalend is voor de sociale kwaliteit en toegankelijkheid van de openbare ruimte wat als doel heeft veiligheid te creëren en in stand te houden. De twee theorieën die daar op volgen gaan over de politie en het politieoptreden. Hierin zijn het netwerk van de agenten van belang en wordt aandacht besteed aan de verschillende werkwijzen tussen agenten. Er is gekozen voor deze theorieën omdat het onderzoek plaatsvindt in een winkelstraat, waardoor zowel het politieoptreden als de vormgeving van de openbare ruimte van belang worden geacht bij het vergroten en in stand houden van de veiligheid.

2.1. De animation approach.

In de inleiding van deze scriptie is de animation approach al kort besproken. In dit hoofdstuk zal nader worden ingegaan op deze benadering. Dit zal gebeuren aan de hand van de theorie van Oc en Tiesdell (Oc & Tiesdell, 2000).

Er zijn twee soorten *animation* die kunnen plaatsvinden in de openbare ruimte, namelijk een ‘natuurlijke’ *animation* en een ‘culturele’ *animation* (Oc & Tiesdell, 2000). Onder een natuurlijke vorm wordt verstaan dat de animation in de openbare ruimte een natuurlijk oorsprong kent. Dat wil zeggen: alle faciliteiten die aanwezig zijn in de openbare ruimte zorgen ervoor dat er vermaak plaats kan vinden. Hierbij kan worden gedacht aan het winkelaanbod, de aanwezigheid van woonhuizen en de vormgeving van de openbare ruimte waarbij gedacht kan worden aan de mate van verlichting, aanwezigheid van plantenbakken en bankjes enzovoort (Ibid.). Onder culturele animation valt datgene dat wordt ondernomen op cultureel gebied om tot een betere sociale kwaliteit te komen en de toegankelijkheid te vergroten. Doel is het aantrekken van meer mensen tot het gebied (Ibid.: 200).

Vooraf het vergroten van de sociale kwaliteit en de toegankelijkheid lijken sleutelwoorden te zijn voor de animation approach (Boonstra & Hermens, 2009). Het belang en doel liggen bij de vormgeving van en het beleid over het stedelijk gebied zodat de toegankelijkheid wordt vergroot. Door het vergroten van deze toegankelijkheid kan ook de veiligheid en/of het gevoel hiervan toenemen (Oc & Tiesdell, 2000). Om deze toegankelijkheid te vergroten dient de openbare ruimte

voor eenieder in de samenleving bereikbaar te zijn. De openbare ruimte moet zodanig worden ingericht dat het aantrekkelijk wordt voor alle leeftijden, beide seksen en mensen met een verschillende sociale en/of etnische afkomst (Oc & Tiesdell, 2000: 200).

De opkomst van de 24-uurs economie heeft een positief gevolg voor de openbare ruimte wat betreft Oc & Tiesdell. Zo stellen zij dat er door de komst van de 24-uurs economie meer diensten beschikbaar worden voor meer verschillende mensen. Op deze manier wordt de openbare ruimte op allerlei manieren gebruikt, wat de diversiteit in aanbod en aanloop doet vergroten, wat positieve gevolgen heeft voor de veiligheid. Belangrijk is niet alleen de aanwezigheid van een economie die langer beschikbaar is, ook de diversiteit in aanbod is van groot belang, aldus Oc & Tiesdell (Ibid.: 200-202). Wonen, entertainment, natuur en cultuur zijn factoren die aanwezig dienen te zijn voor een betere sociale kwaliteit en een grotere toegankelijkheid voor eenieder (Oc & Tiesdell, 2000). Dat deze diversiteit in aanbod van diensten en voorzieningen bijdraagt aan het vergroten van de sociale kwaliteit en toegankelijkheid en de daarmee gepaard gaande veiligheid, heeft te maken met de continue aanwezigheid van mensen in de openbare ruimte. Buiten het feit dat de autoriteiten, politie en private beveiliging bijdragen aan het vergroten van de veiligheid en het gevoel daarvan, is er ook een grote rol voor het 'gewone publiek' in het waarborgen en vergroten van de veiligheid en het veiligheidsgevoel (Oc & Tiesdell, 2000: 199). Sociale controle kan een grote invloed uitoefenen op hen die kwaad in de zin hebben. Wanneer de openbare ruimte meer volk aantrekt, overdag én 's nachts, is de kans kleiner op kleinschalige criminaliteit (Ibid.).

Van belang is dat de openbare ruimte verschillende functies kent, zodat het volk dat wordt aangetrokken, divers is. Divers in aantallen en divers in achtergronden. Door deze mix van vraag en aanbod wordt de sociale kwaliteit van de openbare ruimte vergroot en neemt de toegankelijkheid toe.

2.1.1. Cameratoezicht.

Een voorbeeld waarmee de sociale veiligheid wordt vergroot is de aanwezigheid van cameratoezicht op plaatsen waar dit nodig wordt geacht (van Noije & Wittebrood, 2010). Door het plaatsen van de camera's wordt verwacht dat overlast en criminaliteit zullen gaan verminderen. Deze preventieve effecten van het cameratoezicht zouden tot gevolg moeten hebben dat de burgers zich veiliger zullen gaan voelen (Ibid.). De aanwezigheid van de camera's heeft niet primair tot doel criminelen op te pakken, al worden de camera's hier wel voor gebruikt. In een ander

artikel van Van Noije en Wittebrood (2009) wordt aangegeven wat de functies van cameratoezicht zijn en wat het kan betekenen voor de openbare ruimte. Er is een tweedeling waar te nemen wat betreft de manier waarop cameratoezicht wordt ingezet. Zo wordt er op momenten live meegekeken en wordt er melding gedaan van mogelijke ongeregelheden, zodat kan worden 'voorkomen dat incidenten plaatsvinden of escaleren' (van Noije & Wittebrood, 2009: 65). Een andere manier waarop cameratoezicht wordt ingezet is dat de camerabeelden worden opgevraagd en bekeken nadat incidenten hebben plaatsgevonden. In dit laatste geval is het opsporen van daders het primaire doel (van Noije en Wittebrood, 2009: 65).

2.2. Gebiedsgebonden politie.

Er is een aantal basiskenmerken van het gebiedsgebonden politiewerk, die hier kort worden benoemd. De afstand naar de samenleving overbruggen, een oriëntatie op een breed scala aan problemen, uitgaan van een preventieve benadering, samenwerking met andere partijen en het realiseren van betrokkenheid van burgers (van den Brink, 2010: 45)

In de jaren tachtig van de vorige eeuw bestond het idee dat het de taak was van alleen de politie om de veiligheid te waarborgen. Bij inbraken werd de politieagent verantwoordelijk gehouden voor het niet goed beveiligen van de buurt (van den Brink, 2010). Dit beeld ten opzichte van het politiewerk is sinds die tijd gaan veranderen. Niet langer zou alleen de politie verantwoordelijk zijn voor de veiligheid, maar de hele samenleving zou een verantwoordelijkheid dragen.

In 2004 ging de politie werken aan een manier om de veiligheid binnen de samenleving te vergroten. De politie was ervan overtuigd dat de veiligheid alleen kon worden gerealiseerd wanneer werd samengewerkt met andere partners. Het zou een gemeenschappelijke opgave zijn, waar niet alleen de politie bij betrokken zou moeten zijn. Burgers, ondernemers, professionele organisaties en andere belangstellenden zouden allen moeten bijdragen aan het creëren en behouden van een veilige samenleving (van den Brink, 2010). Deze maatschappelijke verantwoordelijkheid en betrokkenheid kreeg vorm door het gebiedsgebonden werken van de politie.

In het Nederlandse politiebestedel is het belangrijk dat gebiedsgebonden politiewerk wordt verricht. *Kennen en gekend* worden is daarvan een belangrijk onderdeel. De slogan suggereert dat de politie in Nederland dicht bij de burger staat (van den Brink, 2010). Het zou zorgen voor evenwicht bij situaties die in het belang zijn van

de veiligheid, leefbaarheid, maatschappelijke integriteit en openbare orde (Ibid.: 790). Hierbij moet worden opgemerkt dat de burgers zelf een grote rol spelen in het bestendigen van de veiligheid in hun leefomgeving. Op individuen, eveneens in de vorm van netwerken en initiatieven, wordt een beroep gedaan betreffende de zelfredzaamheid van de burgers.

Het gevaar van gebiedsgebonden werk waarbij kennen en gekend worden een belangrijke leuze is, is dat de agenten lang in een bepaald gebied werken. Hierdoor kunnen werkpatronen ingesleten raken, wat ertoe kan leiden dat formele regels hun kracht verliezen en dat informele regels de overhand krijgen (Ibid.).

De wijkagent en andere politieonderdelen die gebiedsgebonden werken, moeten over een aantal kwaliteiten beschikken om voor die veiligheid te zorgen. Zo is het van belang dat de agent empathie kan tonen: er dient begrip te zijn voor emoties afkomstig uit de wijk en van de betrokkenen. Echter moet de agent ook kunnen handhaven: ingrijpen daar waar nodig en het stellen van grenzen. Om de agenten die gebiedsgebonden werken goed te laten functioneren en om de veiligheid maximaal te krijgen, dienen deze eigenschappen tegelijkertijd tot uiting te komen (van den Brink, 2010). Daar waar wordt gedacht dat het optreden van de politie, zoals het uitschrijven van boetes, bijdraagt aan het vergroten van de veiligheid in de samenleving, denkt Van den Brink juist dat de veiligheid zal worden vergroot wanneer een agent die gebiedsgebonden werk verricht, tekst en uitleg kan geven aan de betrokkenen. De burgers moeten worden begrepen door de agent, moeten hun verhaal kunnen doen. Het is daarna aan de agent om te bepalen, en uit te leggen, of een bekeuring op dat moment de beste oplossing is om bij te dragen aan de veiligheid op de betreffende plek (van den Brink, 2010: 30).

Door de autonomie die een wijkagent heeft, waarmee het werk een bepaalde vorm krijgt, is het niet helemaal duidelijk wat het gebiedsgebonden politiewerk nu concreet inhoudt. Het karakter, de ervaring, de betrokkenheid en de gedrevenheid zijn allemaal factoren die bepalend zijn voor het werk dat een agent doet.

2.3. Empathie vs. repressie.

Er zijn elf soorten problemen te noemen waar een wijkagent mee te maken zou kunnen krijgen tijdens het werk: overlast, problemen bij hulp of dienstverlening, verkeersproblemen, criminaliteit, openbare orde, conflicten in primaire relaties, problematische panden, conflicten tussen (groepen) burgers, angst of onveiligheidsgevoelens van bewoners, administratieve problemen van burgers en ondernemers en ten slotte overige problemen als milieuovertredingen (van den

Brink, 2010: 58). Hieruit is vervolgens een zestal begrippen te destilleren die de openbare veiligheid kunnen bedreigen. Hierbij is geselecteerd op problemen en overtredingen die voornamelijk in de openbare ruimte plaatsvinden. Het betreft: criminaliteit, openbare orde, conflicten in primaire relaties, conflicten tussen (groepen) burgers en angst of onveiligheidsgevoelens van bewoners. Ook verkeersproblemen kunnen worden gezien als een taak van de politie die de veiligheid en de openbare orde in het geding brengt, maar gezien de werkzaamheden die stadstoezicht verricht met betrekking tot verkeersovertredingen zoals verkeerd parkeren, wordt dit niet als voornaamste taak van de politie gezien.

Hoe de wijkagent de situatie aanpakt, is van een aantal zaken afhankelijk, zoals het individu dat de hulp nodig heeft, de situatie, de aard van het probleem en de ervaringen die de agent met de situatie heeft. Er is een groot verschil waar te nemen in het optreden van agenten. Zo kan een agent optreden ter voorkoming van escalatie. Hierbij wordt door doelgerichte activiteiten ernstigere situaties voorkomen. De agent kan echter ook meer handhavend en repressief optreden.

In de lectoratenreeks van Van den Brink die in 2010 is uitgekomen wordt een tweedeling gemaakt tussen de agent die empathie toont en de agent die repressief is. Tegenwoordig wordt het politiewerk steeds repressiever, zo stelt van den Brink (van den Brink, 2010: 60). Het duidelijker ingrijpen wanneer waarschuwen niet helpt, lijkt steeds meer nodig in de huidige samenleving, zo stellen de wijkagenten (Ibid.). Het repressief optreden van de politie hangt sterk samen met het verzakelijken van de politie: de resultaten moeten meetbaar zijn en een goed gesprek met buurtbewoners om een situatie te sussen is minder meetbaar dan het uitschrijven van een proces-verbaal (van den Brink, 2010). Het schrijven van een boete is iets dat vastligt, terwijl het sociale aspect dat past bij het voorkomen van onveilige situaties, in veel gevallen neerkomt op het karakter van de agent (Ibid.).

Binnen de politie is een tweedeling waar te nemen van agenten die de repressieve manier van werken niet zien zitten, omdat ze meer heil zien in het voorkomen dan in het klakkeloos schrijven van boetes. Er is ook een groep agenten die stelt dat de repressieve manier van werken voor de politie geen probleem is en dat het uitschrijven van boetes een onderdeel is van het werk (van den Brink, 2010).

Wat belangrijk is voor het al dan niet repressief optreden van de agenten, is het beleid dat in een bepaald gebied of regio gevoerd wordt betreffende criminaliteit en overlast (van den Brink, 2010). In de ene wijk of straat kan het van belang zijn

empathie te tonen en dienen agenten zich in te leven in de situatie van de betrokkenen om verdere escalatie te voorkomen. In andere gebieden kan het belangrijk zijn hard in te grijpen en een meer *zero tolerance* beleid te voeren.

Er zijn vier dimensies van werkstijlen te benoemen (van den Brink, 2010: 63).

1. Communicatief, maar weinig handhavend: hierbij staat de (wijk)agent dicht bij de burgers en heeft weinig aandacht voor handhaving.
2. Tweedelijnsfunctie: de (wijk)agent richt zich op preventie samenwerking met externe partners.
3. Nabij, maar ook optredend: de (wijk)agent staat dicht bij zijn burgers en treedt ook regelmatig corrigerend op.
4. Afstandelijke handhaver: de (wijk)agent heeft weinig contact met de burgers en opereert vooral als handhaver.

Uit bovenstaande dimensies is op te maken dat er geen directe richtlijnen zijn voor het werk dat de (wijk)agent verricht. Er zijn tal van factoren die bepalend zijn voor het optreden van de agent in een bepaald gebied. Door externe factoren als de demografische samenstelling van de wijk of straat, de aanwezigheid van jongeren en de opbouw van de wijk of straat spelen een belangrijke rol in het beleid omtrent criminaliteit en overlast en zijn daarmee bepalend voor het politiewerk.

Er is een kanttekening te plaatsen bij de tweedeling die wordt gemaakt tussen de agent die empathie toont, en zich dus inleeft in de situatie van de betrokkenen, en een agent die repressief te werk gaat. Het is niet uitgesloten dat een agent die zich inleeft in de situatie en/of de betrokkenen niet repressief zal optreden. Als de situatie is overdacht door de agent, kan deze alsnog besluiten repressief te werk te gaan. Het is om deze reden dat het begrip empathie zal worden vervangen door *preventie van escalatie*. Dit omdat de essentie van het werk dat een agent verricht die empathie toont is dat escalatie van de situatie voorkomen wordt door middel van het aangaan van een gesprek en het hebben van het vermogen zich in te leven in de situatie en/of de betrokkenen. Door het gesprek aan te gaan probeert de agent erger te voorkomen. Het is niet uitgesloten dat een agent die preventief te werk gaat tijdens een bepaalde situatie, niet repressief zal worden. Het één sluit het ander niet uit en beide begrippen zullen mogelijk van toepassing zijn op dezelfde agent. De preventie van escalatie is niet hetzelfde als het voorkomen van incidenten op zich, zoals één van de doelen is van cameratoezicht. Preventie van escalatie is van

toepassing wanneer een incident al heeft plaatsgevonden en agenten proberen te voorkomen dat de situatie verergert.

3. Boulevard Zuid.

3.1. Het onderzoeksgebied.

Voor het onderzoek naar de werkzaamheden van de politie is gekozen voor een straat die nogal divers van karakter is in de wijk Hillesluis, die in het zuiden van Rotterdam ligt. De straat betreft eigenlijk een samenvoeging van twee straten, namelijk de Groene Hilledijk en de Beijerlandse laan. Deze straten die samen ongeveer 1.2 kilometer lang zijn, zijn samengevoegd tot Boulevard Zuid. Op de Boulevard zitten talloze winkels met verschillende omvang en specialisaties. Van supermarkten van de bekende ketens, tot eenmanszaakjes die gespecialiseerd zijn in (etnische) bruidskleding. Gezien de samenstelling van de wijk waarin de Boulevard gelegen is (82% van de bewoners deze wijk is van allochtone afkomst¹), is het winkelaanbod sterk gericht op allochtone klandizie. Veel etnisch georiënteerde winkels hebben intrek genomen in wat vroeger één van Rotterdams bekendste winkelstraten was. Turkse bakkers, Poolse kruidenierswinkels en Islamitische slaggers zijn winkels die veel voorkomen op de boulevard. Ook zijn er talloze winkels te vinden die uitsluitend kleding verkopen die aansluiten bij de wensen van de grote groepen allochtone bewoners van de wijk Hillesluis. Arabische bruidswinkels, Indiase kledingwinkels en een kledingwinkel die gespecialiseerd is in de Afrikaanse klederdracht. Ook zijn er winkels te vinden als belwinkels, juweliers en goudhandelaren en winkels waar onder andere extensions gekocht kunnen worden. Het winkelaanbod op de Boulevard heeft in de laatste decennia een grote verandering doorgemaakt. Daar waar er nog enkele ouderwetse winkels te vinden zijn zoals een stofzuigerwinkel en een sportwinkel die er al meer dan tachtig jaar gevestigd is, zijn de meeste winkeleigenaren die op de Boulevard gevestigd waren, vertrokken naar andere delen van Rotterdam. De komst van de immigranten in de naoorlogse periode naar Rotterdam en de lage woningprijzen in Rotterdam Zuid, de gemiddelde economische waarde van een huis is in Hillesluis in 2011 € 105.957¹, hebben tot gevolg gehad dat de minderheidsgroepen zich hier hebben gevestigd. Een logisch gevolg hiervan is geweest dat het winkelaanbod zich langzaam op de bewoners groepen heeft aangepast.

De tijden zijn veranderd op de Boulevard. Daar waar men vroeger de voornaamste boodschappen haalde op de Boulevard is het, mede door de komst van het Zuidplein, ook op Zuid, en de goede bereikbaarheid van het centrum van

Rotterdam, veranderd in een straat en wijk waar mensen met een minder sociale positie zijn komen te wonen.

De onderzoeklocatie is gekozen aan de hand van de animation approach. Zoals ook in de paragraaf *Boulevard Zuid in het nieuws* naar voren zal komen, is de Boulevard op verscheidene wijzen in het nieuws gekomen. Aan de ene kant zijn er veel berichten over de problemen die de Boulevard kent: hoge criminaliteit met veel conflicten tussen groepen onderling en met de politie, veel leegstand door verhuizingen en faillissementen van bedrijven en de verpaupering van de panden en omliggende buurt. Er is echter ook een andere kant van de Boulevard. Grote opknap projecten waarbij aandacht wordt besteed aan het opknappen van de woningen, het opdoeken van wanbetalers en malafide pandjesbazen en het creëren van woningen voor de middenklasse en het aantrekken van de bijbehorende winkels. Ook wordt er veel gedaan om de winkels op de Boulevard aantrekkelijk te maken voor het winkelend publiek. Grote winkelpuien en glazen bedekking die ervoor zorgen dat het een fris, veilig en gezellig geheel vormt. Ook zijn er de gecreëerde pleinen, geplaatste bankjes en terrassen die moeten bijdragen aan het bewerkstelligen van dit geheel.

3.2. Kwantitatieve gegevens en omstandigheden.

De wijk Hillesluis is een wijk met problemen. Vooral omstandigheden op het gebied van inkomen, taalbeheersing en de sociale bindingen zijn in de wijk zeer zwak². De wijk kan zelfs worden omschreven als een 'probleemwijk'. Al sinds 2007, met uitzondering van 2010, valt Hillesluis onder de categorie probleemwijk¹. In 2009 had Hillesluis nog een indexscore van 4,3, wat in 2011 is verbeterd naar een 4,8. Echter valt de wijk nog altijd onder de categorie probleemwijk¹. Verbeteringen ten opzichte van de gegevens uit 2009 zijn dat de buurtproblemen zijn afgenomen. Opgemerkt moet worden dat hier niet duidelijk wordt wat het begrip buurtproblemen inhoudt. Het doen van aangifte na diefstal en geweld is afgenomen, wat als positief kan worden gezien. Het is alleen niet duidelijk waarom het aantal aangiftes is afgenomen. Er moet rekening worden gehouden dat het afnemen van aangiftes niet het gevolg is van het afnemen van de criminaliteit. Het niet doen van aangifte kan ook het gevolg zijn van angst bij het slachtoffer, of burgers kunnen het gevoel hebben dat het doen van aangifte geen zin heeft. Het doen van aangifte na inbraak is volgens het onderzoek wel toegenomen¹.

Uit dezelfde analyse blijkt verder dat ongeveer 10% van de bewoners van

Hillesluis zich onveilig voelt in de eigen wijk, tegen 6% voor heel Rotterdam¹. Verder is 80% van de bewoners van de wijk op de hoogte van de aanwezigheid van wijkagenten en is 90% op de hoogte van cameratoezicht. Van wie op de hoogte is van cameratoezicht, is 58% ervan overtuigd dat cameratoezicht bijdraagt aan het vergroten van het veiligheidsgevoel¹. Nog een aantal andere gegevens uit de analyse laten zien hoe Hillesluis verschilt ten opzichte van de rest van Rotterdam: 82% van de bevolking is allochtoon tegen 48% van het totaal van Rotterdam. 73% van de woningen in Hillesluis zijn huurwoningen (tegen 66% van heel Rotterdam). Ten slotte ontvangt 10% van de bevolking in Hillesluis een uitkering, tegen 6% in heel Rotterdam¹.

Bovenstaande cijfers en feiten geven een beeld van de omstandigheden die in en rond Boulevard Zuid te vinden zijn. Deze gegevens zijn van belang om aan te geven met welke problemen onder andere de ondernemers, bewoners, de gemeente en de politie te maken hebben in deze wijk en straat. Door deze analyse van de feitelijke gegevens van de wijk, kunnen in een later stadium van deze scriptie conclusies worden getrokken door de kwalitatieve gegevens te koppelen aan de hierboven uiteengezette kwantitatieve data.

3.3. Boulevard Zuid in het nieuws.

In deze paragraaf zal aan de hand van een analyse van mediaberichten, een beeld worden geschetst hoe de berichtgeving over de Boulevard eruit ziet om te kijken of bovenstaande gegevens ondersteuning vinden in althans de media en de berichtgeving over het gebied. Deze analyse wordt verricht door op internet te zoeken naar het aantal meldingen in media over de Boulevard (of de Beijerlandse laan en de Groene Hilledijk, aangezien deze samen Boulevard Zuid vormen). Het betreffen artikelen variërend van het negatieve imago waar de Boulevard mee te maken heeft tot aan projecten die ervoor moeten zorgen dat met name de leefbaarheid verbetert. Er is een twaalftal artikelen verzameld via het internet en ze zijn verkregen via kranten en nieuwszenders. Zowel plaatselijke zenders en kranten als landelijke kranten en zenders behoren tot de bronnen van de artikelen.

De berichten dateren vanaf 2003 tot aan 2013 en inhoudelijk is er een variatie aan berichtgevingen waar te nemen. Zo laten de artikelen duidelijk zien dat er een tendens waar te nemen is die begint in 2003 met de verslechterende omstandigheden op de Boulevard. In het artikel wordt gesteld dat de twee straten

die nu Boulevard Zuid genoemd worden, eens bekende en gewaardeerde winkelstraten waren. Wat er van over is gebleven zijn winkelpanden die leegstaan en de winkels die bezet zijn, bevatten veelal eettentjes. Voornaamste reden van deze verloedering is het wegtrekken van de autochtone middenstand, die door het ontbreken van de autochtone klanten voor hun koopwaar het hoofd niet boven water kunnen houden. Verder blijkt dat de tevredenheid in de buurt om Boulevard Zuid heen daalt. Ten slotte blijkt uit het artikel dat er vrijwel geen onderzoek wordt gedaan naar het veranderende winkelaanbod en de stijgende onveiligheid in de winkelstraten en of er een verband tussen beide te leggen is.

Wat opvalt bij de artikelen die volgen zijn de initiatieven die wordt genomen om de Boulevard een ander imago te geven. Door de teloorgang van de winkelstraten (Groene Hilledijk en de Beijerlandse laan) wordt op vele manieren getracht veranderingen aan te brengen die tot verbetering van de omstandigheden moet leiden. Camera's op straat die *'bijdragen aan een vermindering van de criminaliteit op de Boulevard Zuid'* (RTV-Rijnmond, 2005), projecten als het keurmerk veilig ondernemen en het reguleren van het winkelaanbod, zijn voorbeelden van initiatieven. Ook probeert de gemeente de Boulevard groener, veiliger en gezelliger te maken door louche zaakjes te verjagen. In een ander artikel, een jaar later, wordt wederom gesproken over de aanpak van de winkeliers om het aanbod te verbeteren en de Boulevard veiliger te maken. Er worden voorwaarden gesteld aan nieuwe winkeleigenaren, zodat het winkelaanbod gevarieerder wordt. Niet alleen door het stellen van voorwaarden aan de winkeleigenaren wordt geprobeerd het aanzicht van de Boulevard te veranderen, uit één van de artikelen blijkt eveneens dat er geld wordt gestoken in het letterlijk groener maken van de Boulevard. In 2009 is geïnvesteerd in het plaatsen van bloembakken, zodat het aanzicht vrolijker zou worden. Het zou moeten bijdragen aan het vergroten van het aantal bezoekers van de Boulevard.

De toon van de artikelen blijft positief. Er wordt gesproken over de gemeenteraad en over hoe de deelgemeente Feyenoord probeert de Boulevard op de kaart te zetten in Rotterdam. Zo gaan de artikelen die beginnen met de initiatieven die zijn genomen met betrekking op de winkeliers, het winkelaanbod en het winkelen publiek, over in de komst van nieuwbouwprojecten die koopwoningen aanbieden in alle prijsklassen, in de hoop de samenstelling van de wijk te veranderen wat een positief effect zou moeten hebben op het imago van Boulevard Zuid.

De artikelen lijken veel weg te hebben van propaganda om de Boulevard weer op de kaart te krijgen. In geen van de geselecteerde artikelen klinkt een kritische noot over de tot nu genomen initiatieven om de Boulevard weer uit het slop te trekken. De artikelen gaan niet in op de feiten dat het winkelaanbod op de Boulevard nog altijd vrij eenzijdig is, dat er veel panden leegstaan en veel huizen verpauperd zijn. In de artikelen wordt vooral benoemd wat er gedaan is en gedaan zal worden om de situatie te verbeteren. Na alle getroffen maatregelen gaat geen van de artikelen in op de gevolgen van de maatregelen en of de maatregelen überhaupt gevolgen, positief of negatief, hebben gehad.

Er is wel een verandering in de artikelen waar te nemen vanaf 2011. Een aantal schietpartijen, waarvan de berichtgeving doorgaat tot begin 2013. Er is een schietpartij waarbij de politie betrokken is geweest, een schietpartij die de indruk wekt dat er een afrekening heeft plaatsgevonden en een schietpartij bij een ruzie in een horecagelegenheid. Opvallend is dat de berichtgeving over de schietpartijen door RTV-Rijnmond kort en bondig wordt verslagen, in tegenstelling tot de 'positieve' berichtgeving over de Boulevard. Hierin wordt veel aandacht besteed aan de ontwikkelingen omtrent het verbeteren van het imago van de straat.

4. Veldwerk en methoden.

4.1. Omstandigheden onderzoeklocatie.

Om het onderzoek naar de werkzaamheden van de politie en samenwerkende partijen te verrichten is eerst gekeken naar de omstandigheden die aanwezig zijn op Boulevard Zuid.

Er is een inventarisatie gemaakt van de aanwezige winkels in de straat. Opvallend hierbij zijn de hoeveelheid winkels die ter overname aangeboden worden en het aantal panden dat te huur staat. Hier moet bij worden opgemerkt dat dit het gevolg kan zijn van de economische crisis en niet zozeer van de omstandigheden die van kracht zijn in het onderzoeksgebied. Een vergelijkend onderzoek naar leegstand en winkels ter overname in andere delen van Rotterdam en/of Nederland zou een beeld moeten geven of de situatie op Boulevard Zuid een gevolg is van de economische crisis, of dat de situatie uniek is en dat er dus andere factoren zijn die een verklaring kunnen geven voor de leegstand.

Wat betreft de gevestigde winkels zijn er een aantal te benoemen die veel voorkomen, zoals juweliers. Opvallend hierbij is dat bij vrijwel iedere juwelier ook goud en sieraden kunnen worden ingeleverd. Andere winkels die veelvoorkomend zijn op de Boulevard zijn kapsalons (vaak in combinatie met de verkoop van goederen die niet direct passen bij het knippen van kapsels), belwinkels en winkels waar in dezelfde winkel een variatie van producten te koop is. Dit varieert van pruiken en extensions, keukengerei, meubels, levensmiddelen tot aan feestelijke accessoires.

In het voorjaar van 2012 is deze inventarisatie gemaakt, waaruit de hierboven beschreven variatie van winkels tot stand is gekomen. Er zijn in totaal ongeveer 220 ondernemers gevestigd op de Boulevard, waaronder een aantal winkels van grote ketens zoals een Albert Heijn, een Aldi, de Blokker, de Kijkshop en een Mediamarkt. Ook zijn twee grote fastfoodketens aanwezig op de Boulevard.

Het aanbod van winkels is bepalend voor de mensen die de Boulevard bezoeken. De met name etnisch georiënteerde winkels hebben tot gevolg dat ook het winkelend publiek voor het grote deel bestaat uit etnische groepen. Voornamelijk Turkse, Marokkaanse en Afrikaanse/Surinaamse/Antilliaanse mensen zijn aanwezig op de Boulevard. Er zijn wat autochtone bezoekers en/of bewoners, maar die bevinden zich in een lagere economische klasse, gezien de kleding, de uitstraling

en het gedrag. Opvallend is ook dat in veel van de winkels een beveiliging staat die in de gaten houdt welke mensen de winkel in en uit willen. Ook hebben veel van de juweliers een systeem waarbij eerst op een bel gedrukt moet worden, voor de deur van de winkel wordt geopend.

In eerste instantie lijkt de Boulevard uitnodigend. Zeker aan de kant van de Beijerlandse laan geeft de Boulevard een open indruk. Er wordt gewerkt aan het vervangen van de luifels die boven de winkelpanden hangen. Deze waren eerst ondoorzichtig, zoals nog het geval is op de Groene Hilledijk, waardoor een donkere indruk wordt gewekt. Door het plaatsen van glazen platen krijgt de Boulevard een fris en open aanzien. Ook zijn op de Beijerlandse laan de puien van de winkels vervangen. Grote moderne kunststof ramen hebben de plaats ingenomen van de kleinere oude ramen die nog aan de andere kant van de Boulevard te vinden zijn. Ook is er groen te vinden: Langs de trambaan die door het midden van de Boulevard loopt staan bomen en er zijn bloemenperken geplaatst die een uitnodigende indruk zouden moeten maken. Er staan bankjes en er is voldoende straatverlichting. Kenmerken die, zeker in een gebied met winkels, mensen het gevoel van veiligheid en gezelligheid moeten bieden. Toch zijn er ook dingen te vinden op de Boulevard die niet bevorderlijk lijken voor de aantrekkingskracht: graffiti, slecht onderhouden woningen en vuil op straat. Maar vooral de straten die net naast de Boulevard gelegen zijn, die te zien zijn vanaf de Boulevard, maken duidelijk dat dit een achterstandsbuurt is met veel problemen. Oude, vervallen flats en bouwputten waar kinderen tussen de rotzooi van zwervers aan het spelen zijn. De indruk die de Boulevard wekt komt niet overeen met de situatie waarin de rest van de wijk zich grotendeels bevindt. Ook het aantal cafés en de soort cafés maken duidelijk dat de Boulevard gelegen is in een oude arbeiderswijk die voornamelijk wordt bewoond door mensen met een minder sterke sociaal economische positie. De 'Feyenoord-cafés' zijn in grote getalen te vinden op de Boulevard. Bruine, oude cafés waar binnen in veel gevallen wordt gerookt. Het lijken een soort van besloten cafés te zijn, waar de vaste stamgasten de dagelijkse klandizie vormen.

4.2. Tijden van onderzoek.

Het onderzoek op de Boulevard heeft in totaal, met de inventarisatie van het onderzoeksgebied, iets meer dan zes weken in beslag genomen, van 13 augustus t/m 29 september 2012. Na het maken van een onderzoeksopzet, is contact gezocht met één van de hoofdpersonen in het onderzoek, namelijk de wijkagent van de Boulevard. Om de verschillende werkwijzen van agenten weer te geven, was het van

belang met meerdere agenten mee te gaan tijdens hun werk. Ook verschil in tijdstippen kunnen van belang zijn voor het al dan niet optreden van incidenten. Het beleid dat gevoerd wordt door een korps is ook van belang voor de werkwijze van agenten, zoals reeds in het theoretisch kader naar voren is gekomen. Om deze reden was het van belang met een korpschef te spreken.

Na het bespreken van de wensen voor het uitvoeren van dit onderzoek met de wijkagent, heeft deze toestemming gevraagd aan zijn meerderen, waarna het onderzoek in gang kon worden gezet. Aan de hand van een door de wijkagent opgesteld schema waarin verschillende agenten opgenomen werden, is aan het onderzoek begonnen. Bij de keuze voor het meelopen met de agenten over de Boulevard is rekening gehouden met de openingstijden van de winkels, aangezien dit van belang wordt geacht voor de veiligheid en werkzaamheden van de agenten. Om deze reden is het veldwerk alleen verricht als de winkels open waren. Dit betekent dat er niet 's avonds of 's nachts is meegelopen met de agenten. Dit is een beperking, maar werd als noodzakelijk beschouwd voor dit onderzoek, gezien de invloed van de animation approach en de rol die de ondernemers daarbij spelen.

In totaal is er voor het onderzoek negen keer meegelopen met agenten in dienst. Bovendien is er een bezoek gebracht aan *cameratoezicht*, waar uitleg is gegeven over de functionaliteit en effectiviteit van het cameratoezicht op de Boulevard en de rest van Rotterdam. Ook is er een gesprek geweest met een samenwerkende organisatie van de politie, namelijk met de voorzitter 'Veilig Ondernemen', een initiatief dat van kracht is op de Boulevard. Ten slotte is er een actie geweest met de politie en een andere samenwerkende partner, de RET. Er is een controle in het openbaar vervoer uitgevoerd bij de tramhaltes op en rond de Boulevard.

Het meelopen met de verschillende agenten gebeurde op verschillende dagen, op verschillende tijdstippen en met verschillende agenten. Ook is er onderscheid te maken tussen het meelopen met één agent of met een duo. In alle gevallen waren de agenten te voet en ze zijn allemaal werkzaam op het bureau waarbij het onderzoek is verricht, zodat ze allemaal met hetzelfde beleid van het betreffende politiebureau te maken hadden. Alle agenten waren vuurwapen dragend, maar er waren verschillen in het aantal jaren ervaring. Ook hadden niet alle agenten dezelfde functie, er waren agenten en wijkagenten. Dit is relevant, omdat in de theorie over het gebiedsgebonden werken naar voren is gekomen dat er een verschil is wat betreft de werkzaamheden en de manier van optreden tussen wijkagenten en

andere agenten.

Tijdens het veldwerk is er zeven keer op surveillance gegaan met een agent alleen. In vijf van de zeven gevallen betrof het een wijkagent, één keer een agent alleen en één keer betrof het de korpschef. In het laatste geval werd het interview over het gevoerde beleid van het korps gevoerd tijdens een surveillance over de Boulevard. Slechts twee keer werd de surveillance uitgevoerd door een duo: eenmaal betrof het een tweetal mannen en eenmaal een tweetal dat bestond uit één man en één vrouw. Dit was bovendien de enige keer dat een vrouwelijke agent deel uit maakte van het veldwerk. Van de negen observatiemomenten tijdens het werk van de politie, was dat vijf keer met een wijkagent, waarvan vier keer met dezelfde wijkagent (WA1) die het onderzoek mogelijk heeft gemaakt en één keer met een wijkagent (WA2) van de naastgelegen straten. De betreffende wijkagent loopt over de Boulevard naar zijn eigen werkgebied en voert dus ook werkzaamheden uit op de Boulevard. Drie keer is er meegelopen met 'reguliere' agenten (A1, A2a, A2b[=vrouw], A3a, A3b) die surveillance uitvoerden op de Boulevard en zoals reeds vermeld, één keer werd het rondje over de Boulevard gedaan met de korpschef (KC).

Ook de tijdstippen waarop het veldwerk is verricht varieerde, zoals al is aangegeven. Tweemaal is er om 16.00u meegelopen, eenmaal om 15.00u, tweemaal rond 14.00u, eenmaal rond 13.00u tweemaal om 10.00u in de ochtend en eenmaal om 9.00u. Er is slechts één keer meegelopen in het weekend en dit had te maken met een braderie die op deze dag zou plaatsvinden. Het betrof een zaterdag en het meelopen startte rond 9.00u. De rest van het veldwerk is verricht op een doordeweekse dag en nam per keer meelopen een uur tot drie uren in beslag.

4.3. Verwachtingen.

Op grond van de besproken theorieën kan een aantal verwachtingen worden geformuleerd die leidend kunnen zijn bij het veldwerk.

De animation approach veronderstelt dat wanneer de sociale kwaliteit en toegankelijkheid van de openbare ruimte wordt vergroot, dat meer veiligheid tot gevolg zal hebben. Veiligheid van de openbare ruimte wordt dan vooral vergroot door de aanwezigheid van een meer divers publiek dat aangetrokken wordt door de kwaliteit en diversiteit van de openbare ruimte. Vooral door de komst van de 24-uurs economie gaan winkels een steeds belangrijkere rol spelen in de openbare ruimte (Oc & Tiesdell, 2000). De winkels die op de Boulevard aanwezig zijn worden gezien als een vorm van vermaak en zijn naar verwachting van dusdanig belang voor de ontwikkeling van de Boulevard, dat de animation approach als relevant

wordt gezien.

Na bestudering van de theorie over de animation approach kunnen de volgende verwachtingen geformuleerd worden:

Als er meer aandacht is voor het uiterlijk van de Boulevard en er is meer diversiteit wat betreft het winkelaanbod, dan zal een meer divers publiek aangetrokken worden. Dit leidt tot meer veiligheid.

In de theorieën over het functioneren van de politie wordt gesteld dat wijkagenten een andere werkhouding hebben dan agenten. Door het opbouwen van een netwerk heeft de wijkagent een vertrouwensband met de bewoners en ondernemers in zijn werkgebied. Het gevaar hiervan is dat het kan leiden tot subjectiviteit wat tot gevolg heeft dat informele regels de overhand krijgen. Eveneens blijkt dat de huidige samenleving leidt tot een meer repressieve werkhouding van agenten. Sneller overgaan tot het uitschrijven van boetes, in plaats van het bespreken van de situatie om escalatie te voorkomen (van den Brink, 2010). Dit heeft dan ook geleid tot de volgende verwachtingen:

Zowel agenten als de wijkagent op de Boulevard hebben een repressieve werkhouding.

De wijkagent is meer dan agenten subjectief, omdat hij al lange tijd in hetzelfde gebied werkzaam is.

4.4. Methodes.

Tijdens het veldwerk zullen enkele uit de theorie gedestilleerde benaderingen en theorieën gebruikt worden om de hoofdvraag van deze studie te beantwoorden. In deze paragraaf zullen de begrippen worden omschreven, waarna inzichtelijk wordt gemaakt hoe deze begrippen tijdens het veldwerk waargenomen kunnen worden.

Allereerst is er de animation approach, die ook is besproken in de introductie van deze scriptie. Er wordt op verschillende wijzen gewerkt aan het verbeteren van het aanzicht en het imago van de straat. Wat betreft het aanzicht zal worden gelet op de aanwezigheid van groenvoorzieningen, straatverlichting, bankjes en de aankleding en presentatie van de winkels. Ook wordt gelet op vuil op straat en graffiti. De diversiteit van winkels is in het kader van de animation approach van belang voor het aantrekken van een divers publiek om zo de veiligheid te vergroten. Een diversiteit aan winkels kan worden vastgesteld door de aanwezige winkels te

inventariseren en te bepalen of er veel verschillende soorten winkels gevestigd zijn. Leegstand van winkelpanden zijn hierbij van grote negatieve invloed, omdat dit geen bezoekers aantrekt. De diversiteit aan publiek zal worden bepaald aan de hand van de aanwezigheid van mensen op de Boulevard tijdens het veldwerk. Gekeken wordt naar geslacht, of het allochtone of autochtone mensen betreft en er zal een schatting worden gedaan naar de leeftijd van de mensen.

Ten tweede is er het gebiedsgebonden werken van de politie. Hierbij hoort het samenwerken met andere partijen waarbij de betrokkenheid van de burgers belangrijk is. Tijdens het verrichten van het veldwerk wordt gekeken naar de relatie tussen de agenten en wijkagent met de ondernemers. Dit omdat met name de ondernemers mogelijk een belangrijke rol spelen in het werk dat de politie verricht. Mogelijk onderhouden de wijkagenten veel contact met de ondernemers, zodat aan hen informatie wordt verstrekt die kan helpen bij het voorkomen van incidenten en helpt bij de opsporing van verdachte personen en zaken. Er zal gekeken worden hoe vaak er contact is tussen de ondernemers en een agent of wijkagent. Ook dragen de ondernemers bij aan het verbeteren van het imago van de straat, wat van belang is voor de wijkagenten, gezien de relatie tussen het imago van de straat en de criminaliteit en het onveiligheidsgevoel.

Wat hiermee samenhangt en wat het derde punt is dat aandacht zal krijgen tijdens het veldwerk, is het verschil tussen de werkzaamheden die agenten verrichten, in vergelijking met het werk dat de wijkagent verricht. Naar verwachting zit er een verschil in het netwerk dat beide partijen tot hun beschikking hebben. Doordat de wijkagent vrijwel al zijn diensten in de buurt of straat doorbrengt, wordt verwacht dat hij of zij een groter netwerk tot zijn beschikking heeft dan agenten die veelal slechts bij incidenten op de Boulevard te vinden zijn. Gekeken zal worden op welke manier de wijkagent werkt aan het vergroten en in stand houden van zijn netwerk. Ook wordt gekeken hoe dit verschilt met het werk dat de agenten verrichten op de Boulevard. Er is een mogelijk neveneffect dat kan worden waargenomen bij het werk dat de wijkagent verricht. Zoals in de theorie wordt beschreven kunnen werkpatronen ingesleten raken, wat tot gevolg heeft dat wijkagenten bepaalde signalen niet meer oppikken. Gekeken wordt hoe de wijkagent reageert bij incidenten en of zijn handelingen overeenkomen met de handelingen die agenten verrichten in soortgelijke situaties. Het niet aanspreken van overtreeders en het negeren van signalen die wijzen op een overtreding worden gezien als kenmerken die passen bij het neveneffect van het werk van de wijkagent.

Het volgende punt dat uit de theorie naar voren komt en van belang wordt geacht voor het veldwerk is het verschil tussen een repressieve manier van werken en een meer empathische manier van werken welke in de verdere scriptie wordt omschreven als zijnde preventie van escalatie. Tijdens het veldwerk zal worden gelet op de manier waarop de wijkagent en agenten individuen benaderen en aanspreken die deviant gedrag vertonen. Aangezien het veldwerk binnen een beperkt tijdsbestek wordt verricht, zal ook worden gelet op verhalen die agenten vertellen over gebeurtenissen die ze hebben meegemaakt in het verleden. Het is hierbij van belang dat de incidenten waar de agenten over vertellen die in het verleden zijn gebeurd, plaats hebben gevonden op de Boulevard. Gekeken wordt of er sprake is van een repressieve manier van werken of een manier van werken waarbij geprobeerd wordt verdere escalatie van het incident te voorkomen. Het is van belang vooraf te benoemen wat tijdens het veldwerk zal worden verstaan onder genoemde begrippen.

Bij een repressieve manier van werken kan worden gedacht aan, zoals ook in de theorie wordt beschreven, het uitschrijven van bekeuringen zonder al te veel contact te hebben met de betrokkenen. De agent is in dit geval vooral een handhaver. Dit zal ook naar voren komen in het gedrag van de agent: niet uit laten spreken van betrokkenen, niet open staan voor andere meningen en het snel uitschrijven van bekeuringen zullen worden gezien als een repressieve werkwijze. Hierbij moet worden opgemerkt dat een repressieve manier van werken niet altijd hoeft te betekenen dat een bekeuring wordt uitgeschreven. De houding van een agent kan ook repressief zijn, namelijk door een stugge, gesloten houding, een onvriendelijk gezicht en een snelle looppas.

Preventie van escalatie als werkwijze zal worden omschreven aan de hand van de in de theorie genoemde manier van werken waarbij empathie een grote rol speelt. Wanneer een agent door het voeren van gesprekken probeert een incident te sussen, of ermee probeert escalatie van het incident te voorkomen, kan worden gezien als preventie van escalatie. Vooral het niet uitschrijven van bekeuringen maar het aangaan van een gesprek en het inleven in de situatie van de betrokkenen, wordt gezien als het meest belangrijke kenmerk van preventie van escalatie. Tijdens het veldwerk zal worden gelet op de houding van de agent want verondersteld wordt dat de houding open is en dat de agent open staat voor een gesprek met het winkelend publiek, de bewoners en de ondernemers. Langzaam lopen, een vriendelijke gezichtsuitdrukking en het stellen van persoonlijke vragen

worden gezien als kenmerken die horen bij een werkhouding waarbij geprobeerd wordt verdere escalatie bij incidenten te voorkomen.

De manier waarop het onderzoek wordt uitgevoerd, is afgeleid van wat Stol omschrijft in het boek 'Wat doet de politie?' (Stol, 2009). Zo stelt hij dat er verschillende manieren zijn waarop een onderzoeker het werk dat de politie doet kan observeren. Het observeren van politiemensen die aan het werk zijn, activiteiten rapporten die zijn opgesteld door individuele agenten, activiteiten schema's die collectief zijn bijgehouden door de politiekorpsen en rapporten van oproepen van burgers die in nood zitten. De meest precieze manier om onderzoek te doen naar het werk dat politiemensen uitvoeren, is door te kijken naar agenten die aan het werk zijn (Stol, 2009).

De agenten die deel uit hebben gemaakt van het veldwerk zullen gecodeerd worden, om de uitkomsten van het onderzoek op een zo duidelijk mogelijke wijze weer te geven. Door te coderen wordt duidelijk of het een agent [A..], wijkagent [WA..], de korpschef [KC] of dat het de agent betrof die werkzaam is bij cameratoezicht [CT]. Tegelijkertijd wordt op deze manier de anonimiteit van de agenten gewaarborgd.

5. Bevindingen.

In hoofdstuk 4 is een aantal verwachtingen geformuleerd die richtinggevend zijn geweest bij het veldwerk. Deze verwachtingen komen voort uit het theoretische kader waar drie theorieën zijn besproken. De vormgeving van de openbare ruimte in het belang van het creëren en in stand houden van de veiligheid (animation approach) en twee theorieën waar het functioneren van de politie wordt besproken (het gebiedsgebonden werken en het al dan niet repressief te werk gaan van agenten en wijkagenten) Door het veldwerk wordt achterhaald hoe de politie haar werk verricht op de Boulevard, hoe ze omgaat met deviante situaties en hoe het werk tussen agenten verschilt.

5.1. Animation approach.

Zoals eerder besproken benoemen Boonstra en Hermens in hun artikel *'Niet welkom op het plein'* een aantal manieren waarop de openbare ruimte veiliger gemaakt kan worden. Bij de animation approach gaat het om *'...het stimuleren van de aanwezigheid van mensen, bijvoorbeeld door activiteiten te organiseren. De nadruk ligt op de sociale kwaliteit en toegankelijkheid van de openbare ruimte.'* (Boonstra & Hermens, 2009: 39). Met andere woorden kan worden gesteld dat er sprake kan zijn van de animation approach wanneer geprobeerd wordt de openbare ruimte voor meer mensen aantrekkelijk te maken. Hoe dit gebeurt kan verschillen. Zo kan worden gedacht aan het organiseren van buurtevenementen waarbij buurtbewoners en ondernemers betrokken zijn zoals een braderie of speelmiddag. Ook kan het grootschaliger worden aangepakt. Denk hierbij aan het Zomercarnaval of de Bavaria City Race, beide grote evenementen die in Rotterdam gehouden worden (Ibid.). Een mogelijk onderdeel van de animation approach is dat er een beroep kan worden gedaan op mensen die rond de straat, het plein of de wijk wonen en leven. Op deze manier wordt de sociale kwaliteit van het gebied vergroot en wordt de openbare ruimte toegankelijker voor haar bezoekers. Het is in deze scriptie niet zozeer van belang dat de aanwezigheid van de animation approach zorgt voor vermaak en vertier, maar dat het bijdraagt aan het vergroten van de sociale kwaliteit en de toegankelijkheid van de openbare ruimte.

Gezien de problemen die de Boulevard kent, eigenlijk sinds de opening van het overdekte winkelcentrum Zuidplein, is door tal van projecten geprobeerd de Boulevard toegankelijker te maken en de sociale kwaliteit te vergroten. Wanneer

men over de Boulevard loopt is er sprake van een aantal opvallende elementen. Om te beginnen vallen de luifels op die hangen boven de entrees van de winkels. Het winkelend publiek loopt droog over de Boulevard wanneer er langs de winkels wordt gestruind. Bovendien komt er muziek uit de luidsprekers die her en der zijn verspreid onder de luifels.

Er zijn agenten die al jaren werkzaam zijn op de Boulevard en met eigen ogen hebben gezien wat er is gedaan om de omstandigheden te veranderen met als doel de veiligheid en de leefbaarheid op de Boulevard te vergroten. Het is voor deze scriptie van belang te weten hoe de agenten denken over de veranderingen die plaatsvinden op de Boulevard. Op deze manier kan inzichtelijk worden gemaakt welke effecten de veranderingen hebben volgens de agenten en of, en zo ja hoe, deze veranderingen van invloed zijn op hun dagelijks werk.

Een aspect dat aangeeft dat veranderingen plaatsvinden wat betreft de kwaliteit op het gebied van veiligheid en aantrekkelijkheid is het vervangen van de donkere, aan de bovenkant gesloten luifels door nieuwe van glas gemaakte luifels. Het levert een licht en overzichtelijk aanzicht op ter vergelijking met de stukken waar de verandering nog niet heeft plaatsgevonden. Een agent zegt over de situatie die nu te vinden is op de Boulevard:

“Er zitten twintig kledingzaakjes met allemaal hetzelfde aanbod. Dus het nodigt ook niet echt uit.” [WA2]

Verderop spreekt de agent zich uit over de pogingen om de situatie op de Boulevard te veranderen:

“De deelgemeente is best wel op een positieve manier bezig om weer een boost te geven door het aanstellen van boulevardmanagers, laanambassadeurs... De luifels worden opgeknapt... Er worden wat toonaangevende zaken teruggehaald, zoals de mediamarkt en destijds heeft de HEMA hier een jaartje gezeten.” [WA2]

De agent besluit zijn verhaal met het melden dat de HEMA maar een jaar op de Boulevard gevestigd zat omdat er een gebrek was aan klandizie. Over het aanstellen van de door de deelgemeente aangestelde boulevardmanagers en laanambassadeurs zegt de agent:

“Kijk, elke verbetering is een stap voorwaarts, alleen of het ooit grandeur heeft of terug zal krijgen, dat geloof ik niet. Daarvoor is het aanbod te schraal en te eenzijdig.” [WA2]

Wat door veel van de respondenten wordt aangegeven als een belangrijke verandering op de Boulevard, is de komst van het cameratoezicht. Gezien de tweedelige functie die het cameratoezicht bekleedt, namelijk een opsporende functie bij delicten en deviant gedrag, maar ook het mogelijk vergroten van het veiligheidsgevoel bij de bezoekers, bewoners en ondernemers op de Boulevard, kan worden gesteld dat het cameratoezicht direct en indirect bijdraagt aan het vergroten van de toegankelijkheid van de Boulevard. Wel merkt een agent op dat het gevolg van het plaatsen van de camera's op de Boulevard een verplaatsing is:

“Ik moet zeggen dat cameratoezicht, dat het hier wel werkt. Je merkt een hele grote daling van bepaalde zaken. Die zich dan niet hier afspelen, maar dat die zich wel verplaatsen naar andere achterliggende wijken” [A1]

Het plaatsen van de camera's op de Boulevard heeft een waterbedeffect tot gevolg gehad volgens de agenten. Zij stellen dat de criminaliteit en de overlast van bijvoorbeeld hangjongeren zich heeft verplaatst naar de omliggende pleinen en straten.

Een incident welke plaatsvond tijdens het veldwerk laat zien wat de kracht is van het cameratoezicht op de Boulevard.

Tijdens het veldwerk lopen we richting de Media Markt, om vandaaruit over de Boulevard terug te keren naar het bureau Sandelingplein, vanwaar de wijkagent is begonnen met werken. Er komt een Antilliaanse jongen (leeftijd tussen de 23 en 28 jaar oud) naar de agent toegelopen en zegt: *‘Ik heb een vraag heh!..’* De wijkagent antwoordt nonchalant *‘Jawel meneer!’* en loopt richting de man en zijn vriend. Ze staan naast de Mediamarkt, waar een tiental fietsenrekken staan voor de bezoekers van de winkel. De man heeft het over een fiets die aan één van de rekken/palen vaststaat. Het is een fiets waar veel onderdelen vanaf zijn gehaald. De man weet dat de gemeente de fiets komt ophalen, want er zit een label aan van de gemeente, dat wanneer de fiets niet is opgehaald voor een bepaalde datum, dat de gemeente dat dan doet. De jongens vragen zich af of zij de fiets mee mogen nemen. De wijkagent zegt dat het diefstal is wanneer de jongens het kettingslot verwijderen en de fiets meenemen. De jongen zegt dat wanneer de gemeente de fiets komt ophalen, die de

onderdelen eraf haalt en de rest dan weggooit. Hij vindt dat zonde en wil de fiets meenemen zodat hij er nog wat van kan maken. De agent maakt ze op vriendelijke toon duidelijk dat de fiets niet hun eigendom is en dat het dus diefstal is als zij hem meenemen. De jongen lijkt een beetje geïrriteerd te zijn maar houdt zich verder rustig. Nadat de wijkagent een aantal minuten met de jongens aan het praten is, komt er een politiebusje aangereden met daarin twee agenten. De wijkagent staat nog met de jongens te praten over de fiets en de agenten begroeten de wijkagent. Deze vraagt waarom de andere agenten gekomen zijn, waarop één van de agenten antwoordt dat op de camerabeelden te zien was dat de twee heren in kwestie bij de fiets verdachte dingen aan het doen waren en dat ze er daarom een busje op af hadden gestuurd. De jongens maken duidelijk dat ze niet van plan waren de fiets te stelen. Ze praten heel serieus en lijken te menen wat ze zeggen. Ondertussen komt er wederom een busje aangereden, opnieuw met twee agenten, wat het totaal op vijf brengt. Nog geen minuut later verschijnt nog een busje van de politie, waardoor het totaal op zeven agenten komt. De wijkagent staat de jongens vriendelijk te woord en de situatie is volkomen rustig en overzichtelijk. De wijkagent licht de andere agenten in en er wordt normaal en zelfs met een lach aan de jongens uitgelegd hoe de zaak in elkaar steekt. Uiteindelijk, wanneer de agenten ervan overtuigd zijn dat er geen dreiging zit in het gedrag van de jongens, verlaten de busjes de Boulevard. De wijkagent stelt na afloop: *'Kijk, zo zie je maar: cameratoezicht werkt!'*

Bovenstaand verhaal maakt een aantal zaken duidelijk. Ten eerste is te zien welke houding de wijkagent tijdens het incident heeft. Hoe de houding van de wijkagent precies is, zal verder worden toegelicht in paragraaf 5.3. Ook is de aanwezigheid van de camera's die op de Boulevard geplaatst zijn van groot belang bij dit incident. Omdat er door de centrale wordt meegekeken via de camera's is het mogelijk te interveniëren zonder dat de wijkagent een oproep hoeft te doen. Opgemerkt moet hierbij worden dat het voor de agenten die de beelden bekijken niet altijd duidelijk is wat er aan de hand is en of verdere politieassistentie wel nodig is. In dit geval laat het zien dat het ook kan gebeuren dat er een oproep voor assistentie wordt gedaan, waarna een totaal van zeven agenten zich melden bij het vermoedelijke incident, dat al snel blijkt onschuldig te zijn. De reputatie en eerdere incidenten zullen voor de centrale mogelijk redenen zijn te beslissen dat er assistentie nodig is. Een agent spreekt zich uit over de aanwezigheid en effectiviteit van de camera's op de Boulevard:

“Ze lopen de kans dat het op een camera staat en dat je dus sneller gepakt wordt. De pakkans is naderhand groter met het cameratoezicht.” [A1]

Volgens de agent worden er door het gebruik van het cameratoezicht veel delinquenten achteraf opgepakt. Zonder de camera's hebben ze geen idee wie de mogelijke dader kan zijn, maar met gebruik van de camera's kunnen daders veelal worden opgepakt, ook al worden ze niet op heterdaad betrapt.

Uit gesprekken bij *cameratoezicht* in Rotterdam centrum blijkt dat een gebied aan een aantal eisen moet voldoen voor er camera's geplaatst worden. Over de komst van de camera's op Boulevard Zuid wordt gezegd:

“De politie heeft alles gedaan om zaken onder controle te krijgen, maar met de bestaande dingen hebben ze dit niet voor elkaar gekregen. Dat is één van de eisen voordat de camera's worden geplaatst.” [CT]

Het betreft niet alleen het tegengaan van crimineel gedrag maar ook zulke zaken als overlast veroorzaakt door hangjongeren. Indien het toch een overtreding betreft kunnen de camerabeelden dienen als *“hulpmiddel dat mede gebruikt mag worden voor een strafrechtelijk proces”* [CT]. Ten slotte is er een aantal projecten en initiatieven van kracht die mogelijk bijdragen aan het vergroten van de veiligheid en toegankelijkheid van de Boulevard. Voorbeelden hiervan zijn de laanambassadeurs, die in 2011 zijn geïntroduceerd. Het project dat een initiatief is geweest van deelgemeente Feijenoord, stelt kansen te bieden voor jongeren uit de buurt. De deelgemeente heeft als doel de veiligheid en het gevoel daarvan te vergroten op de Boulevard. Omdat gedacht wordt dat de jongeren uit de buurt meer weten wat er speelt in de buurt dan officiële beveiligers, is een groep jongeren die zich vrijwillig hebben aangemeld onder begeleiding opgeleid tot laanambassadeurs. Nadat ze de opleiding afronden zullen ze uiteindelijk zonder begeleiding op de Boulevard te vinden zijn.

Het laatste project dat besproken zal worden in het kader van de aanwezigheid van de animation approach op de Boulevard is het *SODA (Service Organisatie Directe Aansprakelijkheid)* project. Bij dit project wordt samengewerkt tussen de ondernemers en de politie. Principe van het project is dat wanneer een winkeldief door de ondernemer ter plaatse wordt gehouden, de politie snel aanwezig is om de dader staande te houden. Vervolgens wordt een boete opgelegd aan de dader van €151, (dit bedrag is met ingang van 1 maart 2013 verhoogd naar €181).

Van dit bedrag gaat €46 naar de organisatie van het SODA project en de rest naar de ondernemer. Doel van dit project is het financieel belonen van de ondernemers voor het ter plaatse houden van de winkeldieven en het doen van aangifte. Ook het terugdringen van het aantal winkeldiefstallen door het afschrikkende effect van de hoge boete en de snelle opkomst van de politie is een doel van het project. Een negatief aspect van dit initiatief wordt door een agent op de Boulevard uitgelegd:

“Winkeliers zien gewoon niet het nut van aangifte doen. Want als je een dief vangt, dan kan het zomaar voorkomen dat je drie kwartier of een uur zit te wachten voordat er een busje komt. Het kost hun een uur lang een personeelslid waar ze op moeten wachten. Ze hebben geen vertrouwen in het SODA project, of ze zijn niet aangemeld.” [A1]

Ook de voorzitter van de commissie veilig ondernemen stelt dat het SODA project betere tijden heeft gekend en dat de werkzaamheid ervan de laatste tijd terugvalt. De reden hiervoor zoekt de voorzitter in het niet deelnemen aan het project en een tekortkoming van de politie bij het aantreden nadat ondernemers aangeven een winkeldief ter plaatse te hebben.

Dat er projecten zijn die moeten bijdragen aan de sociale kwaliteit en toegankelijkheid op de Boulevard, is duidelijk. Echter zijn de gevolgen van de projecten in sommige gevallen nog niet vast te stellen. Wel kan worden vastgesteld dat het cameratoezicht een waterbedeffect tot gevolg heeft, wat betekent dat de problemen verdwijnen op de plekken waar het cameratoezicht is ingesteld maar elders toenemen. Van de andere projecten die tot doel hebben de Boulevard levendiger, veiliger en aantrekkelijker te maken, is de werkzaamheid op de lange termijn veelal niet met zekerheid te bevestigen. Dat men probeert de Boulevard uit het slop te trekken bewijzen de vele initiatieven. Of het resultaat op de langere termijn zijn vruchten af gaat werpen, is nog maar de vraag.

5.2. De wijkagent.

Dat de wijkagent gebiedsgebonden werkt en daarbij gebruik maakt van een netwerk, is uit een aantal aspecten uit het veldwerk af te leiden. Zo krijgt de wijkagent tijdens zijn rondes op de Boulevard veel aandacht en wekt hij de interesse van zowel het winkelend publiek als de bewoners en de winkeleigenaren. Vooral de bewoners en ondernemers lijken goed op de hoogte van wat de wijkagent doet op en voor de Boulevard. Tijdens zijn rondes over de Boulevard wordt hij aangesproken

door zowel ondernemers als bewoners. Dat het bewoners zijn is op te maken uit het feit dat ze spreken over bijvoorbeeld woningbouworganisaties en problemen met winkeliers die onder hun huizen gevestigd zijn. Opvallend is dat hij wat betreft bewoners alleen door mannen wordt aangesproken. Het betreffen zowel allochtone als autochtone mannen. Bij de ondernemers zijn het zowel mannen als vrouwen die hem aanspreken en ook hier is er geen onderscheid waar te nemen tussen gesprekken met allochtone of autochtone ondernemers. Ook de agent zelf knoopt geregeld een gesprek aan om informatie in te winnen. Maar niet alleen voor informatie maakt de wijkagent een praatje: hij lijkt graag op de hoogte te zijn van wat er speelt op de Boulevard. Gesprekken over de slechte economie, persoonlijke omstandigheden en andere onderwerpen waaraan je niet meteen zou denken bij het werk dat een wijkagent verricht. Ook gaat hij langs bij nieuwe ondernemers. Hij vertelt ze wie hij is, wat hij doet en hoe ze hem kunnen bereiken. De leus *kennen en gekend worden* lijkt op te gaan voor de wijkagent. Handen schudden, een rondje maken door de winkel en informatie verstrekken over het uitstallen van de goederen buiten op de stoep: omdat de wijkagent zich met name bezig hoeft te houden met wat zich op de Boulevard afspeelt, lijkt hij zich te hebben verdiept in alle facetten.

Keerzijde van deze op het oog goede relatie zou kunnen zijn dat er gewenning optreedt die een objectieve houding kan bedreigen. Deze infiltratie in alles wat er gebeurt op de Boulevard heeft echter ook voordelen: informatie verkrijgen van mensen die daar in andere omstandigheden niet voor te porren zijn. Door het grote percentage allochtonen in de wijk, de verschillende culturen en daarmee verschillende verstandhoudingen en ideeën over de politie en de problemen die daarmee samenhangen, leidt ertoe dat veel van de bewoners en ondernemers niet staan te springen om mogelijke belastende informatie te delen met een agent, zo blijkt uit gesprekken met de (wijk)agent(en). In het geval van de wijkagent van de Boulevard lijkt een band te zijn opgebouwd met de bewoners en de ondernemers. Dat vergt volgens de wijkagent en andere agenten veel tijd en energie. Dit betaalt zich echter op den duur wel terug, zo wordt verwacht. Het blijft altijd de vraag of dat wat men de agenten vertelt de waarheid is en of wat is verteld wel de hele waarheid is. Of het gebiedsgebonden werken en het daarbij opgebouwde netwerk zijn vruchten afwerpt is niet volledig vast te stellen. De korpschef over de positie die een wijkagent inneemt:

“Dat is natuurlijk een dilemma waar je wel mee zit: aan de ene kant het afbreuk risico en aan de andere kant de informatiepositie van de wijkagent.”

[KC]

“Zijn de wijkagenten nog wel scherp genoeg nog? Het is natuurlijk heel normaal als je al zoveel jaar in zo’n wijk werkt, dan ga je een aantal dingen bagatelliseren.” [KC]

De korpschef stelt dan ook dat er een systeem zou moeten zijn waarbij de wijkagent voor een vastgesteld aantal jaren werkzaam is in een bepaald gebied en dat het opgebouwde netwerk door een buddy systeem doorgegeven wordt aan een nieuwe wijkagent. Op deze manier gaat niet het hele netwerk verloren en blijft de wijkagent scherp.

‘...een nieuwe wijkagent op die plek, die gaat met een heel andere invalshoek de problemen benaderen.’ [KC]

Toch zijn niet alle agenten het eens met het idee dat wijkagenten nog slechts voor een aantal jaren werkzaam zullen zijn in dezelfde wijk. Zo stelt een wijkagent van de wijk die naast de Boulevard gelegen is dat het veel tijd kost een netwerk en vertrouwensband op te richten in een wijk die zoveel problemen kent als Hillesluis. Een band opbouwen met de veelal Marokkaanse en Turkse jongeren, dat kost veel tijd en een werktijd van ongeveer twee jaar in een wijk is niet genoeg tijd om een band op te bouwen:

“Als je een wijkagent wil gebruiken waar hij voor bedoeld is, dus als informatiepositie voor alle processen in het korps, om de zaak beheersbaar te houden, zeker in een fragiele wijk als Hillesluis, dan duurt het al twee á drie jaar voordat je door de hele gemeenschap geaccepteerd bent.” [WA2]

Er wordt door de wijkagenten veel geïnvesteerd in het creëren van een netwerk dat is gebaseerd op vertrouwen en informele gesprekken. Een wijkagent die werkzaam is in de woonwijk naast de Boulevard zegt hierover:

“Als wijkagent functioneer je als middelpunt in een wijk. Iedereen die jou kent, jij kent iedereen en gewoon alles weten van een wijk. Dat heeft een gewone politieagent niet. Die relatie moet je echt opbouwen.” [WA2]

Dat de wijkagent van groot belang is voor het werk dat de andere agenten verrichten binnen het korps en de wijk, wordt duidelijk wanneer één van de agenten wordt gevraagd naar het werk dat de wijkagent verricht en wat dat betekent voor de andere agenten. Het netwerk dat door een wijkagent is opgebouwd is niet alleen te gebruiken door de wijkagent en de winkeliers en bewoners. Ook de andere agenten hebben baat bij het netwerk dat de wijkagent heeft opgebouwd en onderhouden.

“Hij is zeg maar het spil in het web en hij zet alles uit, naar alle kanten toe. En dat is aan de ene kant heel handig, maar aan de andere kant soms ook gevaarlijk, zeker als hij op vakantie is of ziek is, ja, dan ben je je informatie kwijt. Je bent je positie binnen de wijk, die ben je kwijt. En dan moet dat weer opgepakt worden door één van ons die dat overneemt.” [A1]

Hieruit kan worden opgemaakt dat er een tweedeling bestaat tussen de functie die een wijkagent bekleedt. Aan de ene kant is de wijkagent van groot belang als informant voor zowel mensen uit de wijk als voor de collega agenten bij het korps. Deze functie heeft echter tot gevolg dat veel van de informatie uitsluitend via de wijkagent loopt. Dit kan een beperking opleveren wanneer de wijkagent niet werkt, of wanneer de agent een blinde vlek krijgt voor de situaties in ‘zijn’ wijk en daardoor bepaalde informatie niet of onjuist oppakt.

Tijdens het verrichten van het veldwerk waren het voornamelijk kortstondige ontmoetingen tussen burgers en ondernemers en de agenten waar duidelijk werd dat het netwerk van belang is voor het werk dat de agenten verrichten. Zo zijn er momenten waarbij ik meeloop met niet-wijkagenten, wanneer er specifiek naar de wijkagent van de Boulevard wordt gevraagd. Wat hierbij opvalt is dat de burgers die om de wijkagent vragen denken dat de wijkagent door de mensen die hij kent, of mensen waarvan zij denken dat de wijkagent ze kent, kan helpen. In deze gevallen lijkt het voor de burgers niet voldoende dat er een andere agent voor hen staat. De gevolgen van het netwerk en de herkenbaarheid van de wijkagent en het werk dat hij verricht op de Boulevard worden op deze momenten duidelijk.

De wijkagent zorgt er op verschillende manieren voor dat de bewoners, bezoekers en ondernemers van de Boulevard goed weten wie hij is, hoe ze hem kunnen bereiken en wat hij voor ze kan doen. Zo hangen er in veel van de winkels op de Boulevard posters met daarop een foto van de wijkagent en informatie over hoe hij te bereiken is. Ook heeft de agent een *Twitter* account waarop hij berichten plaatst die te

maken hebben met gebeurtenissen die plaatsvinden op de Boulevard. Ten slotte is op de website van de Boulevard zijn mobiele nummer te vinden waardoor hij bereikbaar wordt voor de ondernemers, bewoners en bezoekers. Het gevolg daarvan is te zien in het feit dat men de wijkagent vaak bij de voornaam noemt en specifiek naar hem vraagt als er een probleem of iets dergelijks is. Er lijkt sprake te zijn van een vertrouwensband die de wijkagent heeft met zijn straat, de ondernemers, haar inwoners en bezoekers. In tegenstelling tot de agenten waarmee is gelopen tijdens het veldwerk, wordt de wijkagent veel meer gegroet. Bij de agenten is het naar schatting één op de twintig mensen die ze groet, terwijl dit bij de wijkagent naar schatting door één op de acht mensen wordt gedaan. Bij deze schatting zijn zowel de mensen op straat als de ondernemers opgenomen. Ook de vragen die aan de wijkagent worden gesteld wijken af van de vragen waar de andere agenten mee te maken krijgen. Veel persoonlijke vragen die je niet direct zou rekenen tot het takenpakket van een wijkagent, worden aan hem voorgelegd.

De wijkagent laat op meerdere manieren zien dat hij de intentie heeft te kennen en gekend te worden op de Boulevard. De wijkagent heeft een open houding: hij kijkt veel om zich heen en loopt op een laag tempo over de Boulevard waardoor hij toegankelijker overkomt op de voorbijgangers, wat een zichtbaar verschil is ten opzichte van de andere agenten die niet de functie wijkagent bekleden. Wanneer de agenten samen een ronde doen op de Boulevard, lijken ze meer afgesloten te zijn voor invloeden van buitenaf. De lichaamshouding is meer op de andere agent gericht, terwijl bij de wijkagenten de houding is gericht op met name de winkeliers. Opgemerkt moet worden dat dit mogelijk ook zou voorkomen wanneer de wijkagent met een collega zou werken. Tijdens het veldwerk heeft de wijkagent uitsluitend alleen gewerkt, waardoor deze constatering niet is waargenomen bij de wijkagent. Opvallend is wanneer twee agenten samen over de Boulevard lopen, de houding minder naar de omgeving gericht is, maar meer naar de andere agent toe. Hoe de samenstelling van de agenten is, en welke invloed deze samenstelling is, wordt in deze scriptie buiten beschouwing gelaten.

Bij veel winkels waar de wijkagent langsloopt kijkt hij even naar binnen en wanneer zijn blik valt op een winkelier wordt er geknikt, of gaat hij de winkel binnen om een praatje te maken. De wijkagent maakt contact met de mensen op de Boulevard. Niet alleen door met 'bekenden' te praten maar ook door voorbijgangers aan te kijken wanneer ze naar hem kijken en te knikken als groet. De wijkagent lijkt graag gezien te worden zodat ondernemers, bewoners en het winkelend publiek

weten dat er blauw op straat is. De wijkagent maakt veel contact met de winkeliers door ze te vragen hoe de zaken gaan en bijvoorbeeld hoe het met de familie gaat. Op een toegankelijke, informele manier met een houding die vriendelijk overkomt, probeert de wijkagent een band op te bouwen en te onderhouden op de Boulevard. Zowel communicatief als non-verbaal straalt de wijkagent vertrouwen uit. De agent is vriendelijk wanneer hij een passant aanspreekt, maar hij verandert zodra de vriendelijke benadering niet het gewenste resultaat heeft. In de volgende alinea volgt een situatie waarbij de wijkagent te maken krijgt met een jongeman die geen gehoor geeft aan de aanwijzingen van de wijkagent.

Harde Arabische muziek die afkomstig is uit een auto die staat te wachten voor het verkeerslicht trekt de aandacht van de wijkagent. Naarmate hij de auto nadert en het volume van de muziek niet afneemt, maakt de wijkagent een pas op de plaats. Er zit een jongeman in een auto, vermoedelijk van Arabische afkomst, met de muziek hard aan en de ramen open. De wijkagent staat eerst te kijken, maakt een inschatting van de situatie, kijkt om zich heen en loopt vervolgens een paar stappen richting de auto. Hij staat vervolgens stil op ongeveer drie meter afstand van de auto ter hoogte van de bijrijdersdeur. Vervolgens buigt de agent voorover en kijkt zo via het openstaande raam de auto in. Het duurt een aantal seconden, maar dan kijkt de jongeman de agent aan. Volkomen rustig en beheerst maakt de wijkagent een gebaar naar de bestuurder door zijn hand bij zijn oor te plaatsen om aan te geven dat de muziek zo hard staat. Het tafereel heeft zelfs een komische ondertoon. Zonder te blikken of blozen maakt de jongen in de auto hetzelfde gebaar terug naar de wijkagent. Het lijkt op een spottende manier te gebeuren en de jongen lijkt zich af te vragen waar de agent zich mee bemoeit. Op het moment dat de agent vertelt dat het niet de bedoeling is de muziek zo hard aan te hebben, gaat de jongen in discussie met de agent. Aan de gezichtsuitdrukking van de jongen te zien, vindt hij het onzin dat de agent hem aanspreekt op de harde muziek. De agent, met een licht veranderende houding, namelijk van vriendelijk en open naar een meer bedachtzame houding, maakt geen aanstalten om hem uit de wachtenden voor het stoplicht te halen, of om hem een bekeuring of iets dergelijks te geven. Wel is de muziek ondertussen zachter gezet. Het stoplicht springt op groen, maar de wijkagent lijkt er geen moeite mee te hebben het verkeer tegen te houden zodat hij de bestuurder op een zachte, vriendelijke doch dringende toon uit kan leggen wat hij van de jongen verwacht. Uiteindelijk heeft de agent de jongen uitgelegd hoe hij verwacht dat de jongen zich gedraagt en de wijkagent maakt een einde aan het

gesprek. Ondertussen kan de jongeman weer doorrijden maar het stoplicht springt weer op rood. Enkele seconden nadat de wijkagent bij de auto is weggelopen, gaat de muziek weer hard. De agent zegt tegen mij op een bijna lacherige toon: *‘Kijk... Hij wil het hè!’* Meteen draait de agent zich weer om en loopt naar de auto toe. Niet om de jongeman aan te spreken, maar om in zijn aantekenboekje het kenteken en het type auto te noteren. Het verzoek op vriendelijke wijze om de muziek zachter te zeggen heeft niet gewerkt, dus noteert de agent resoluut de gegevens, waarop ik vraag: *‘Ga je hem dan nu een bekeuring geven?’* De wijkagent reageert hierop: *‘Dat ligt eraan wat hij dadelijk gaat doen. Ik denk wel dat hij de boodschap begrepen heeft’.* Even later krijgt dit incident nog een staartje, wanneer we even verder op de Boulevard worden aangesproken door een jongeman, van vermoedelijk Marokkaanse afkomst. Deze komt vragen naar het personeelsnummer van de agent. Meteen is het duidelijk voor de wijkagent dat dit de jongeman is die hij eerder had aangesproken vanwege de harde muziek. De jongeman is in de veronderstelling dat hij een bekeuring heeft gekregen en vraagt de agent nu naar zijn personeelsnummer en naam om tegen de bekeuring in beroep te kunnen gaan. De jongen komt dwingend over en gaat op een halve meter van de agent staan. De agent staat de jongen op zeer rustige en beheerste toon te woord en geeft de jongeman zijn naam, nummer en de naam van het politiebureau vanwaar hij werkt. De jongen gelooft het niet en wil zijn pasje zien. Ook die wil de agent de jongen wel laten zien, maar de jongen wil het pasje in handen krijgen om zijn gegevens te zien. Dat is een stap te ver voor de agent en gelijk wordt zijn toon meer geïrriteerd en zijn houding afkeurend en afwijzender. Hij draait zijn lichaam weg van de jongen en kijkt de jongen op een meer autoritaire wijze aan. Nogmaals zegt hij zijn naam en nummer maar de jongen wil het niet aannemen. Als de agent er genoeg van heeft sommeert hij de man weg te gaan. Uiteindelijk loopt de jongen weg, omdat de agent geen aandacht meer aan hem besteedt en verder gaat met het doen van zijn ronde.

De houding van de agent laat in dit voorbeeld duidelijk zien hoe het verandert van een open en vriendelijke houding, waarbij hij de jongen op een vriendelijke, zelfs met een komische ondertoon vertelt hoe de regels zijn en wat hij van de jongen verwacht. Wanneer de wijkagent echter doorkrijgt dat de jongen niet ingaat op zijn aanwijzingen, verandert de vriendelijke houding in een houding die stugger is en ook de toon van de agent verandert. De houding van de agent wordt minder open en zodra de jongen voor de agent verschijnt om verhaal te halen, draait de agent zich van de jongen weg en kijkt hij de jongen niet meer aan. Er is bij het gedrag van de

wijkagent een duidelijke overgang waar te nemen van een houding van preventie van escalatie naar een meer repressieve houding. Hoe dit tot uiting is gekomen tijdens het incident, zal nader worden toegelicht in paragraaf 5.3.

De agenten die werkzaam zijn op de Boulevard zijn voor een groot deel afhankelijk van de wijkagent en de informatie die de wijkagent verkrijgt binnen zijn wijk. *‘wat dat betreft blijft het een wisselwerking van informatie uitwisselen. Waarvan hij het verzamelpunt is, waar wij onze informatie kwijt kunnen’* [A1]. Uit bovenstaande citaat van één van de agenten blijkt dat er ook een wisselwerking zit vanuit de agenten naar de wijkagent toe. Tijdens het lopen van rondes verkrijgen de agenten informatie, die mogelijk de wijkagent kan helpen bij het doen van zijn werk. Zo wordt er vanuit en naar de wijkagent toe informatie gedeeld.

Dat de positie van de wijkagenten en het door hen opgebouwde netwerk en hun positie binnen de wijk een positieve uitkomst heeft bij incidenten, was volgens verschillende agenten duidelijk te zien in de zomer van 2012, toen er een aantal schietincidenten plaatsvond op de Boulevard. Zo stelt de wijkagent [WA2] van de omliggende buurt rond de Boulevard dat hij zelf niet persoonlijk betrokken was bij het schietincident, maar dat hij veel werk heeft moeten verrichten om de gemoederen op de Boulevard en de wijken eromheen rustig te houden. *‘De sfeer in de wijk was enorm gespannen’*, merkt de wijkagent op. Door middel van zijn netwerk heeft de wijkagent een aantal wijkbewoners apart genomen en is het gesprek aangegaan om feiten van fabels te onderscheiden. Een aantal wijkbewoners werd door de wijkagent als belangrijke schakel binnen de wijk geacht. Door deze mensen te informeren over de feiten met betrekking tot het schietincident, was er de mogelijkheid de gemoederen in de wijk te kalmeren.

“De jongens waarmee we het gesprek hebben gehad, die heb ik zeg maar kunnen gebruiken om bij die andere jongens hun mening om te laten buigen.”

[WA2]

Wel merkt de agent erbij op:

“Wil niet zeggen dat het een garantie is voor de toekomst, wil niet zeggen dat de pleuris wel was uitgebroken, maar ik had het gevoel.. Het was zo’n gespannen sfeer, zo broeierig en ik had het gevoel dat als ik dat niet had gedaan, of als een onbekend iemand die wijk in was gestuurd, dan was het niet zo afgelopen zoals nu.” [WA2]

Volgens de agent was het de kracht van zijn netwerk die ervoor heeft gezorgd dat de gemoederen konden worden gesust. De wijkagent wist wie hij moest benaderen zodat deze personen de rest van de wijk tot bedaren kon brengen. Wanneer een niet-wijkagent dezelfde taak had moeten volbrengen had het mogelijk tot een andere uitkomst geleid, aldus de agent.

5.3. Empathie vs. repressie.

Voor er vanuit het veldwerk wordt ingegaan of er al dan niet sprake is van repressie door de politie, wordt hier eerst nogmaals aandacht besteed aan wat preventie van escalatie en een repressieve werkhouding precies inhoudt en hoe het in het theoretisch kader al is beschreven.

Agenten kunnen op verschillende manieren te werk gaan om situaties aan te pakken. Er is grofweg een onderscheid te maken tussen een repressieve houding en een houding die meer is gericht op preventie van escalatie. In dit laatste geval is te stellen dat de agent empathie toont voor de omstandigheden: de agent kan zich inleven in de omstandigheden van de burger. Hierbij wordt door doelgerichte activiteiten ernstigere situaties voorkomen. In geval van het meer repressieve optreden moet rekening worden gehouden met een gevoel van noodzaak zo te handelen omdat de preventie niet tot een gewenst resultaat heeft geleid. Aan te nemen is dat een repressieve houding mogelijk uit een preventie van escalatie houding voortkomt.

Vast te stellen is dat onder agenten twee soorten werkhoudingen waargenomen worden. Zo zijn er agenten die vinden dat door het voorkomen van (verdere) escalatie de politie meer kan bereiken (van den Brink, 2010). Zij hebben dan ook een empathische manier van werken en nemen een preventieve rol aan. Deze werkhouding is gericht op preventie van escalatie. In tegenstelling tot deze werkhouding zijn er ook agenten die vinden dat een repressieve manier van werken hoort bij het werk dat een agent doet en zij zijn dan ook niet terughoudend in het schrijven van een proces verbaal (Ibid.).

Dat niet alle agenten dezelfde werkwijze aanhouden, blijkt ook op de Boulevard. Al lijken de meeste agenten die tijdens het veldwerk zijn gevolgd meer open te staan voor het aangaan van gesprekken in plaats van het schrijven van boetes. Zo stelt een agent:

“Het is de manier waarop je het vertelt. Je kunt wel naar ze toe stappen en autoritair overkomen, maar het kan ook van jongens ‘hoe is het, hoe is het

weer?’ Dan heb je al twee vragen gesteld en dan zeg je van ‘je weet het..’ ‘ja, we weten het’. En dan hoef je niet eens meer te zeggen wat je bedoelt en dan gaan ze al.” [A1]

Wel maakt deze agent duidelijk dat de Boulevard een andere aanpak nodig heeft dan de meeste andere straten en wijken.

“Er is hier een duidelijke tweedeling tussen de ‘ik’-cultuur en de ‘wij’-cultuur. Dit is een wijk met een lagere maatschappelijke klasse en de mensen weten niets van de verschillende culturen. Als je daar begrip voor kunt tonen, dan krijg je ook begrip over hoe reageren bepaalde mensen op bepaalde situaties.” [A1]

De agent vindt het belangrijk een persoonlijke instelling te hebben waarbij rekening wordt gehouden met de verschillende culturen in de wijk. Hierdoor kan het politiewerk beter worden uitgevoerd op de Boulevard. Door die instelling kan meer begrip worden getoond voor bepaalde omstandigheden die van kracht zijn op de Boulevard, waardoor een gesprek de problemen voor een groot deel kan oplossen, zo blijkt uit de gesprekken met de agent. Hij stelt daar tegenover dat de begripvolle instelling ten opzichte van andere culturen niet betekent dat hij geen grenzen stelt: *‘Als je dat niet doet laat je over je heen lopen. En ik ben ook best wel direct.’ [A1]*. De agent merkt op dat sommige agenten een andere werkwijze hanteren en dat deze manier van werken, een meer handhavende, repressieve manier, niet bijdraagt aan het oplossen van de problemen die zich voordoen bij incidenten. *‘Als je dat doet werkt het alleen maar tegen. Dat weet ik zeker, dat kun je gewoon uitproberen. En dan zie je dat gewoon, dat het niet werkt.’ [A1]*. Volgens de agent is de manier van werken doorslaggevend voor het succes dat op de Boulevard wordt behaald. Met een hardere aanpak komen agenten ook meer met geweld in aanraking.

Toch heeft ook deze agent in het verleden te maken gehad met dreigende situaties. In de zomer van 2012 was hij zelfs genoodzaakt om waarschuwingsschoten te lossen omdat *‘... de sfeer er naar was om te moeten schieten, vind ik’ [A1]*, aldus de agent. Verder kan de agent niet ingaan op de situatie en omstandigheden van hem en zijn collega's omdat het onderzoek hiernaar nog in volle gang is. Het gevolg van het schietincident waarbij de politie betrokken was, is ook van invloed geweest op het werk van de agenten in de weken erna. Zoals

in paragraaf 5.2 al is besproken, gebruikten de wijkagenten hun netwerk en positie binnen de wijk om de gespannen situatie onder controle te krijgen.

De in paragraaf 5.2 besproken casus waarbij de wijkagent [WA1] te maken krijgt met een automobilist, is te zien hoe de agent in zijn werk een overgang maakt van een houding waar preventie van escalatie waar te nemen is, naar een houding die meer repressief te noemen is. Het gedrag begint met een incident waarbij de wijkagent zich genoodzaakt voelt op te treden. Allereerst wordt zelfs met een komische ondertoon geprobeerd de jongen bij te brengen dat zijn gedrag niet sociaal wenselijk is. De agent heeft geen intentie de jongeman te bekeuren, maar probeert de jongen bij te brengen wat er van hem verwacht wordt. Na het gesprek lijkt de preventieve houding van de agent, waarbij geprobeerd wordt door middel van het aangaan van een gesprek verdere escalatie te voorkomen, zijn vruchten af te werpen. De jongen in de auto doet wat hem opgedragen wordt: hij zet namelijk zijn muziek zacht. Wanneer de jongen echter kort na het afronden van het gesprek van de agent denkt af te zijn, keert het ongewenste gedrag terug. Hierop verandert het gedrag van de agent ook. Een directere houding, een serieus gezicht en een resolute draai van de agent richting de auto en het noteren van de gegevens van de auto zijn kenmerken van een meer repressieve houding. Moet bij worden opgemerkt dat vooral de jongen in de auto de repressieve houding van de agent op dient te merken, aangezien de agent tijdens het noteren van de gegevens van de auto erbij vermeldt dat de jongen niet per se een boete krijgt, maar dat de agent de bestuurder gaat nakijken (in de computer op het bureau, SD). De bestuurder weet dit niet maar ziet de houding van de agent veranderen en het notitieboekje waar gegevens in genoteerd worden. Deze repressieve houding heeft mogelijk het gewenste resultaat dat de bestuurder schrikt van de mogelijke kans op een bekeuring, waarna hij het gedrag in de toekomst niet meer vertoont.

De houding van de agent wordt in eerste instantie weer preventief en probeert hij verdere escalatie te voorkomen als hij kort daarna oog in oog komt te staan met de bestuurder van de auto. Ook al is de houding van de bestuurder als geïrriteerd te beschrijven, blijft de agent netjes en staat de man te woord. Wanneer de houding van de bestuurder echter dreigend gaat worden, wordt het gedrag van de agent wederom meer repressief en maakt de agent duidelijk niet gediend te zijn van het dreigende gedrag van de bestuurder. Uiteindelijk wimpelt de agent de bestuurder af en loopt het incident ten einde.

Het gedrag van de agent neemt een repressievere vorm aan, maar het is niet

te stellen dat de agent volledig repressief handelt. Hij geeft geen bekeuring, hij dreigt er zelfs niet mee. De houding en het taalgebruik van de agent veranderen wel, wat repressief overkomt, maar de acties die worden verwacht bij deze repressieve houding, blijven uit. Wel gingen agenten bij incidenten over op een meer repressieve houding, wat kan worden omschreven als een stuggere, gespannen houding, kortaf praten en waarbij de toon van het gesprek serieus is. Toch lijken de agenten zich in de meeste gevallen in te leven in de situatie van de betrokkenen en wordt er, veelal met een komische ondertoon, geprobeerd de situatie inzichtelijk te maken en op te lossen. Een voorbeeld waar dit gedrag van de wijkagent duidelijk naar voren komt is in geval van het incident dat reeds is besproken in paragraaf 5.1. De jongens die willen weten of het toegestaan is de fiets waar een label van de gemeente aan zit mee te nemen. Op een komische manier en een gesprek maakt de agent duidelijk wat de regels zijn. Door het inleven van de agent in de situatie van de jongens, ontstaat er een evenwichtig gesprek, waarbij het gesprek meer lijkt te gaan over de kwaliteit van de fiets, dan over regels en sociaal wenselijk gedrag.

De meeste agenten die zijn geïnterviewd hebben een instelling waarbij geprobeerd wordt bij incidenten verdere escalatie te voorkomen. Toch is er ook met een agent gesproken die vindt dat de overlast en criminaliteit op de Boulevard op een harde(re) manier aangepakt dient te worden. Hij zegt hierover:

“Mijn religie is: als er in een wijk van zesduizend mensen vijftig gasten zijn die het hier verzieken, dan mag je die van mij af gaan maaien. Daar moet je allemaal dingen tegen gaan zoeken, gewoon strafbare feiten, ze aanhouden, opsluiten, want daar bereik je ook die jonge gasten mee die daar tegen opkijken. Die denken dan ‘dat gaat toch wel heel slecht’. En dan stoppen ze ermee, want ze denken ‘ik zit iedere keer vast’.” [A3a]

De agent vindt dat de agenten die werkzaam zijn op de Boulevard zich moeten aanpassen aan ‘de taal die zij spreken’, wat inhoudt dat agenten het niet redden met ambtelijk gedrag maar moeten handelen zoals men dat ook onder elkaar doet op de Boulevard, aldus de agent. Zo heeft de agent zelf een incident meegemaakt waar hij het niet nodig vond om een man aan te houden voor minachtend gedrag en spugen. Het argument van de agent is hierbij dat het papierwerk erg veel tijd in beslag neemt en in het geval van dit incident was het doeltreffender de man op zeer boze wijze toe te spreken terwijl er veel mensen op straat waren. Hierdoor zou de

straf, namelijk ten overstaan van het publiek toegesproken worden door agenten, voor de man erger zijn dan een bekeuring voor minachting en spugen, zo stelt de agent.

De agent is repressief op de manier waarop hij met incidenten opgaat. Hij schrijft niet zozeer boetes uit of maakt aanhoudingen, maar hij verplaatst zich niet in de positie van de ander. Ook lijkt het er niet op dat de agent probeert preventief te handelen zodat escalatie van het incident wordt voorkomen. De agent gaat de confrontatie aan, omdat, zo stelt hij, de mensen die het 'verpesten' voor de rest van de wijk hard aangepakt moeten worden.

6. Conclusie.

In dit hoofdstuk zal worden gesteld welke verwachtingen zijn uitgekomen en welke niet. Dit zal gebeuren aan de hand van het beantwoorden van de deelvragen doordat er conclusies worden getrokken uit het verrichte veldwerk. Vervolgens wordt een antwoord geformuleerd op de probleemstelling die in de inleiding van deze scriptie is opgesteld.

De eerste deelvraag luidt: *‘Op welke manier wordt volgens de politie de openbare ruimte vorm gegeven zodat deze bijdraagt aan het vergroten van de veiligheid en wat zijn hier de gevolgen van?’* Om tot beantwoording te komen van deze deelvraag is gekeken en onderzocht op welke manieren wordt geprobeerd de leefomgeving op de Boulevard veilig(er) te maken. Uit gesprekken met de agenten die werkzaam zijn op de Boulevard is gebleken dat er de laatste jaren een hoop is veranderd wat betreft de vormgeving van de openbare ruimte. Agenten geven aan dat er wordt gewerkt aan de gevels van de winkelpanden, maar ook dat er aandacht is voor welke ondernemers intrek nemen in de winkelpanden aan de Boulevard. Door te letten op de winkels die aanwezig zijn, wordt geprobeerd het aanbod van winkels en diensten op de Boulevard divers te maken zodat het een Boulevard wordt die aantrekkelijk is voor een grote verscheidenheid aan bezoekers. Ook geven de agenten aan, wat tevens op te maken is uit de artikelen over de Boulevard, dat er veel tijd en geld is en wordt geïnvesteerd in het creëren van woningen voor mensen met verschillende sociale, culturele en etnische achtergronden. De animation approach, die inhoudt dat door natuurlijk en culturele animation wordt geprobeerd de openbare ruimte toegankelijker te maken en de sociale kwaliteit te vergroten, lijkt van toepassing te zijn op de Boulevard, al kan niet worden vastgesteld dat dit de gewenste resultaten heeft. Door zowel het ‘uiterlijk’ van de Boulevard te veranderen, door het plaatsen van betere verlichting, licht doorlatende gevels, het schoonhouden van de straat en het plaatsen van cameratoezicht, als een ‘culturele’ inzet door het organiseren van verschillende evenementen voor bewoners en bezoekers van de Boulevard, wordt geprobeerd een divers publiek aan te trekken. De gevolgen van deze aanpak van de Boulevard zijn volgens agenten dat er een afname van criminaliteit is waar te nemen, onder andere door de komst van het cameratoezicht. Hierbij wordt wel opgemerkt dat het plaatsen van de camera’s een mogelijk waterbedeffect tot gevolg heeft, wat inhoudt dat het probleem van

criminaliteit en overlast dat voorheen waar te nemen was op de Boulevard, zich nu verplaatst heeft naar omliggende wijken en straten waar geen camera's hangen. Een ander gevolg van de animation approach is dat er initiatieven zijn waarbij bewoners en ondernemers worden betrokken bij het verbeteren van de reputatie van de Boulevard. De in 2011 geïntroduceerde laanambassadeurs zijn hiervan een voorbeeld. Het aanstellen van jongeren die toezicht houden op de Boulevard en hiervoor een opleiding volgen, wordt door alle partijen als positief ervaren, zo blijkt uit gesprekken met de wijkagent. De jongeren krijgen een opleiding wat een toevoeging is op hun CV en de gemeente en de politie zijn geholpen doordat de jongeren een brug vormen tussen de autoriteiten en de bewoners in de wijk en straat. De resultaten van dit project zijn nog niet expliciet en dus is het nog niet mogelijk vast te stellen wat de exacte gevolgen van dit project zijn op de veiligheid en het veiligheidsgevoel op de Boulevard. Ook het SODA project en de commissie veilig ondernemen hebben door een gebrek aan deelname van ondernemers nog niet het gewenste resultaat. De animation approach draagt bij aan het vergroten van de sociale kwaliteit en de toegankelijkheid door een actieve houding van eenieder die gebruikt maakt van de openbare ruimte, beleidsmakers en gemeenten. Op de Boulevard geldt dat wat er ook gedaan wordt, volgens een agent zal het nooit de grandeur terugkrijgen die het ooit had. Daarvoor is het aanbod van winkels te schraal en eenzijdig. Ondanks alle inzet die wordt geleverd om de sociale kwaliteit en toegankelijkheid te vergroten, feit blijft dat meer dan 80% van de wijk bestaat uit etnische minderheidsgroepen en ook op Boulevard Zuid is dat terug te vinden in het aanbod van winkels en producten. Wel is door de aanwezigheid van de animation approach een sprong in de goede richting gemaakt, wanneer de vergelijking wordt getrokken met de jaren negentig van de vorige eeuw, toen de verwaarlozing van de Boulevard haar hoogtepunt kende. De verwachting 'Als er meer aandacht is voor het uiterlijk van de Boulevard en er is meer diversiteit wat betreft het winkelaanbod, dan zal een meer divers publiek aangetrokken worden. Dit leidt tot meer veiligheid.' is niet uitgekomen. Wel is er in de loop van de jaren meer aandacht geweest voor het verbeteren van het imago van de Boulevard. Dit heeft echter niet geleid tot een meer divers winkelaanbod. Met name de etnische kledingwinkels, bakkerijen en juweliers zijn in grote getalen aanwezig. In de theorie over de animation approach komt naar voren dat wanneer het winkelaanbod meer divers is, een meer divers publiek aangetrokken zal worden. Dit blijft uit op de Boulevard omdat het winkelaanbod niet divers genoeg is. De mensen op straat zijn voornamelijk van

allochtone afkomst. Wel is er een variatie aan leeftijd te zien. Met name jongeren en ouderen zijn vertegenwoordigd op de Boulevard. Er is geen meerderheid aan mannen of vrouwen waargenomen. Doordat uit het veldwerk niet is gebleken dat het publiek op de Boulevard divers is, is de relatie tussen het veiliger worden van de Boulevard door het diverse winkelaanbod en publiek dan ook niet vast te stellen.

De tweede deelvraag van deze scriptie luidt: *‘Welke invloed heeft gebiedsgebonden werken en het hebben en onderhouden van een netwerk op het dagelijks werk van de politie?’* Er is een onderscheid te maken tussen het werk dat een agent en wijkagent verrichten op de Boulevard. Opvallend is het verschil in contact dat beide hebben met de bewoners en ondernemers. De wijkagent doet veel moeite een reputatie te creëren en te onderhouden, in tegenstelling tot de agenten. Dit gebeurt onder andere door posters in veel van de winkels waarop de foto en gegevens van de wijkagent vermeld staan. Ook is de wijkagent op de hoogte van nieuwe ondernemers en de problemen waar bewoners en ondernemers mee kampen. De agenten die werkzaam zijn op de Boulevard hebben meer een surveillerende rol en hebben minder contact met de bewoners, bezoekers en ondernemers op de Boulevard. De wijkagent lijkt zich vast te houden aan de leus *kennen en gekend worden* en uit het veldwerk is dan ook op te maken dat er door de wijkagenten veel wordt geïnvesteerd in het onderhouden van de netwerken. Door andere agenten wordt gesteld dat de wijkagenten mogelijk een blinde vlek krijgen omdat ze zo afhankelijk zijn van hun netwerk. De meningen over hoelang een wijkagent aan moet blijven in een bepaalde wijk of straat zijn dan ook verdeeld. Een wijkagent stelt dat juist een fragiele wijk zoals Hillesluis wordt omschreven, baat heeft bij een wijkagent die voor langere tijd in de wijk te vinden is. Door het grote percentage etnische minderheidsgroepen zou deze investering in tijd en energie zich op den duur terugbetalen, aangezien het opbouwen van een vertrouwensband juist bij deze groepen van groot belang zou zijn. Andere agenten stellen dat door deze langdurige arbeidspositie van de wijkagenten mogelijk de objectiviteit afneemt, wat gevolgen heeft voor het politiewerk.

Uit gesprekken met zowel de wijkagenten als agenten blijkt dat de wijkagenten over een netwerk beschikken en dat ze er veel gebruik van maken om bij te dragen aan opsporing, problemen tussen bewoners en/of ondernemers en de verbetering van het imago van de Boulevard. Ook de andere agenten zijn afhankelijk van het gebiedsgebonden werken en het netwerk van een wijkagent. Zo wordt er informatie gebracht en gehaald bij de wijkagent, omdat deze een centrale

rol in lijkt te nemen in een wijk. Gevaar is echter dat wanneer er een gebrek is aan objectiviteit, of wanneer de wijkagent ziek is of met vakantie is, het netwerk niet bereikbaar is voor de andere agenten, wat het politiewerk kan belemmeren.

Tijdens dit onderzoek is slechts in één situatie mogelijk de blinde vlek waar te nemen van de wijkagent. Het betreft de situatie, beschreven in paragraaf 5.2, waar de agent een jongen aanspreekt die de muziek in zijn auto hard afspeelt. In het kader van het werk dat de wijkagent verricht en de aanwezigheid van de animation approach op de Boulevard is over bovenstaand incident het volgende te stellen. Ondanks dat de politie een bekeuring mag uitschrijven voor het luid afspelen van muziek, kan het zijn dat de agent niet alleen om deze reden de jongen heeft aangesproken. Er wordt veel op de Boulevard veranderd om het aanzicht en het imago te verbeteren. Op veel manieren wordt geprobeerd dit te bereiken en de wijkagent heeft hier een groot aandeel in. Mogelijk zal de agent de rust en kalmte op de Boulevard willen bestendigen, waardoor hij overgaat tot het aanspreken van de jongen in de auto. Op deze manier wil hij mogelijk een signaal afgeven naar omstanders en laat hij zien dat deviant gedrag, in welke vorm dan ook, niet getolereerd wordt. Tevens is het mogelijk de bedoeling van de wijkagent een signaal af te geven dat de Boulevard een rustige en veilige plek is om te komen winkelen en wonen. Het is in dit geval niet zozeer dat het netwerk van de agent zijn werk beïnvloedt, maar de moeite die wordt gedaan om de Boulevard weer een positief imago te geven.

Uit de gesprekken met de agenten en de korpschef is verder naar voren gekomen dat de positie van de wijkagent zou kunnen leiden tot een gebrek aan objectiviteit. De verwachting: 'De wijkagent is meer dan agenten subjectief omdat hij al lange tijd in hetzelfde gebied werkzaam is.' is dan ook deels uitgekomen. Uit het veldwerk kan alleen geconcludeerd worden dat er wordt gevreesd voor een mogelijke subjectiviteit en dat om die reden een verandering moet plaatsvinden wat betreft het aantal jaren dat een wijkagent werkzaam is in een bepaald gebied. Er zijn tijdens de interviews geen expliciete voorbeelden genoemd van het verlies aan objectiviteit en het incident tijdens het veldwerk met de harde muziek is op verschillende manieren te interpreteren. Het is dan ook niet mogelijk te stellen dat de verwachting volledig is uitgekomen.

De laatste deelvraag die in de inleiding van deze scriptie is opgesteld is *Welke invloed heeft de werkwijze van agenten op de omgeving en hoe zetten agenten deze*

werkwijze in tijdens hun werk?’ Uit de theorie blijkt dat het werk dat agenten verrichten steeds repressiever zou worden. Dit is tijdens het veldwerk niet waar genomen. Vrijwel alle agenten en wijkagenten die werkzaam zijn op de Boulevard en de wijk er omheen gaan bij het constateren van een overtreding het gesprek aan. Het is tijdens het veldwerk niet voorgekomen dat een agent een bekeuring uitdeelt en ook niet dat een agent de instelling heeft gehad een bekeuring uit te gaan schrijven. Wel geven de agenten aan hun grenzen te hebben en dat ze niet over zich heen laten lopen. Wat hierbij de grenzen precies zijn en hoe de agenten reageren wanneer deze grenzen zijn bereikt, is tijdens het onderzoek niet duidelijk geworden. In een fragiele wijk zoals Hillesluis kan verwacht worden dat de agenten streng optreden tegen overtreders, zoals terugkomt in de theorie over de repressieve werkhouding. De praktijk laat echter zien dat de agenten open staan voor een gesprek en liever informeren dan bekeuren. Volgens de agenten vraagt de multiculturele wijk om een aanpak die mogelijk anders is dan elders in de stad. Ook bij grote spanning in de wijk na een reeks van incidenten weten de agenten door het gesprek aan te gaan de rust in de wijk terug te brengen. Door zich bewust te zijn van de verschillende culturen in de straat en wijk, stellen de agenten dat het uitschrijven van een bekeuring niet altijd tot het gewenste resultaat leidt. Toch is er een agent die stelt dat juist deze wijk een meer repressieve aanpak nodig heeft, zoals ook in de theorie wordt aangegeven. Een harde aanpak tegen diegene die het voor de rest in de wijk verpesten is hierbij het credo. Door deze harde aanpak zou de nieuwe generatie die nu opkijkt tegen de criminelen afgeschrikt worden.

De repressieve manier van werken is tijdens het veldwerk slechts door één van de respondenten uitgesproken maar is tijdens het veldwerk niet geconstateerd. Het werk op de Boulevard lijkt een empathische insteek te hebben waarbij geprobeerd wordt verdere escalatie te voorkomen. Het werk dat de agenten verrichten lijkt niet overeen te komen wat in de theorie wordt gesteld. De verwachting: ‘Zowel agenten als wijkagenten op de Boulevard hebben een repressieve werkhouding.’ is dan ook niet uitgekomen. Slechts één van de agenten sprak over het belang van een meer repressieve werkhouding, maar tijdens het veldwerk is bij niet één van de agenten een repressieve werkhouding waargenomen.

Na het bespreken van de bevindingen van dit onderzoek en het beantwoorden van de deelvragen aan de hand van het al dan niet uitkomen van de verwachtingen, wordt nu overgegaan op beantwoording van de probleemstelling van deze scriptie:

“Hoe definieert de politie in haar dagelijkse werkpraktijk veiligheid en onveiligheid en welke strategieën of handelswijzen gebruikt zij bij interventies in de openbare ruimte?”

De nadruk van deze scriptie ligt bij het werk dat door de agenten wordt verricht. Hoe kijken zij naar de situatie op de Boulevard, welke problemen komen zij tegen en welke strategieën en handelswijzen gebruiken zij om hier mee om te gaan. Door mee te gaan tijdens het politiewerk is door middel van een kwalitatief onderzoek geprobeerd antwoord te vinden op deze vragen. Dat er verschillende agenten mee hebben gewerkt aan dit onderzoek doet verwachten dat er verschillen zijn in de aanpak van problemen. Toch blijkt uit het onderzoek dat veel van de agenten die hebben meegewerkt eenzelfde werkwijze hanteren en veelal hetzelfde denken over hoe de situatie op de Boulevard is en wat de voornaamste kracht is van de politie om hier mee om te gaan. De rol die de wijkagent inneemt is hierin de voornaamste. De wijkagent lijkt de spil in het web te zijn en op alle fronten is de wijkagent bezig de reputatie van de straat en de wijk positiever te maken. Het gevaar van de wijkagent moet ook onder ogen worden gezien. Jaren achtereen werken op dezelfde locatie heeft als gevaar dat er subjectiviteit optreedt. Door het netwerk waarbij mogelijk een sterke vertrouwensband opgebouwd is tussen de wijkagent en de bewoners en ondernemers, kan een wijkagent mogelijke aanwijzingen van overtredingen over het hoofd zien.

Ook kan de werkhouding van de agenten werkzaam op de Boulevard, waarbij geprobeerd wordt incidenten niet verder te laten escaleren, worden gezien als een handelswijze om te kunnen omgaan met de problemen die de Boulevard kent. Het aangaan van een gesprek lijkt hierbij een grote rol te spelen. Geen van de agenten heeft de insteek bekeuringen uit te schrijven wanneer een meer informatieve rol en instelling een beter resultaat tot gevolg heeft. Er hebben verschillende incidenten plaatsgevonden die deze houding van de agenten bekrachtigd. Wel lijken de agenten er alles aan te doen om het aanzicht van de Boulevard zo positief mogelijk te willen houden en lijken hier ook naar te handelen. Ook als dat inhoudt dat op zaken wordt gelet die mogelijk elders door de vingers zouden worden gezien.

Ten slotte is het cameratoezicht op de Boulevard een strategie die zijn vruchten lijkt af te werpen. Delicten en overlast nemen af, wat de reputatie van de Boulevard ten goede komt. Bovendien wordt door gemeente, ondernemers en de politie op verschillende manieren gewerkt aan het verbeteren van het aanzicht van

de Boulevard, wat moet leiden tot een mooier uitziende Boulevard met een grotere diversiteit in winkels en publiek.

6.1. Aanbevelingen.

Bij dit onderzoek lag de nadruk op het functioneren van de politie en strategieën en handelswijzen die worden gebruikt om in te zetten bij interventies in de openbare ruimte. Er is een aantal punten die interessant zijn voor verder onderzoek naar de omstandigheden op Boulevard Zuid. Zo zijn er bevindingen die op verschillende wijzen kunnen worden geïnterpreteerd. De wijze waarop de conclusies uit de bevindingen zijn voortgekomen, roepen vragen op voor verder onderzoek.

Belangrijkste punt van aandacht is het waterbedeffect dat wordt veroorzaakt door de komst van het cameratoezicht. Voor de Boulevard levert de aanwezigheid van de camera's een vermindering van overlast op, zo blijkt uit gesprekken met de agenten. Het heeft echter wel tot gevolg dat er een verplaatsing is van de problemen op de Boulevard naar de omliggende straten en wijken wat leidt tot een nieuwe scala aan problemen. Hangjeugd, geluidsoverlast en drank- en drugsoverlast zijn voorbeelden van de problemen die zich verplaatsen. Een onderzoek naar dit waterbedeffect zou uit moeten wijzen wat de problemen precies inhouden en wat de politie doet om dit waterbedeffect in te perken.

Ook zou een vergelijkend onderzoek tussen de Boulevard en een andere wijk in Rotterdam relevant kunnen zijn voor zowel de Sociologie als beleidsmakers. Wanneer inzichtelijk kan worden gemaakt hoe de politie in wijken functioneert die eveneens bekend staan als fragiel, of juist niet, kan duidelijk worden of er verschillen zijn in strategieën en handelswijze die worden toegepast en hoe deze kunnen worden verklaard aan de hand van de in deze scriptie gebruikte theorieën. Op grond van het veldwerk is niet te zeggen hoe agenten functioneren in wijken waar geen sprake is van een multiculturele samenstelling of een lage veiligheidsindex. Wanneer gekeken wordt hoe de functionaliteit van agenten is in uiteenlopende wijken, kan met meer zekerheid worden gesteld of agenten anders handelen in fragiele wijken als Hillesluis.

Tot slot zou in een vervolgonderzoek kunnen worden nagegaan wanneer de agenten overgaan tot een meer repressieve manier van werken. Tijdens het veldwerk gaven veel van de agenten aan grenzen te hebben. Wat deze grenzen precies zijn en hoe de agenten te werk gaan wanneer deze grenzen zijn bereikt, zijn vooralsnog

onduidelijk. Om tot beantwoording te komen van deze vragen zou een langer onderzoek bij de politie nodig zijn.

Bibliografie.

- Boonstra, N. & N. Hermens (2009). Niet welkom op het plein. Veilige speelpleinen sluiten ook groepen uit, in: H. Boutellier, N. Boonstra & M. Ham (red.), *Omstreden ruimte: over de organisatie van spontaniteit en veiligheid*. (pp. 33-48). Amsterdam: van Genneep.
- Boutellier, H., N. Boonstra & M. Ham (2009). *Omstreden ruimte: over de organisatie van spontaniteit en veiligheid*. Amsterdam: van Genneep.
- Brink, van den, G. (2010). *Empathie & handhaving*. Apeldoorn: Lectoraat Gemeenschappelijke Veiligheidskunde.
- Dijk, van, A. & F. Hoogewoning (2007). Visie op politietaken, in: C. Fijnaut, E. Muller, U. Rosenthal & E. van der Torre (red.), *Politie. Studies over haar werking en organisatie*, (pp. 775-801). Deventer: Kluwer.
- Haegens, K. (2009). Strijd om de ruimte in Berlijn. Journalistieke verkenning, in: H. Boutellier, N. Boonstra & M. Ham (red.), *Omstreden ruimte: over de organisatie van spontaniteit en veiligheid*. (pp. 49-66). Amsterdam: van Genneep.
- Huberts, L. (2007). Politiebestel in de praktijk: sturing en invloed, in: C. Fijnaut, E. Muller, U. Rosenthal, E. van der Torre (red.), *Politie. Studies over haar werking en organisatie*, (pp. 141-159). Deventer: Kluwer.
- La Plante, S. (1974). City Police. By Jonathan Rubinstein. *Journal of Sociology*, 80(1), 278-280.
- Nagel, W. (1974). Book Reviews: City Police. By Jonathan Rubinstein. *Crime & Delinquency*, 20, 199-200.
- Noije, van, L. & Wittebrood, K. (2009). *Overlast en verloedering ontsleuteld: veronderstelde en werkelijke effecten van het Actieplan overlast en verloedering*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Noije, van, L. & K. Wittebrood (2010). Evaluatie van het Nederlandse veiligheidsprogramma 2002-2006, in: E. De Wree, E. Devroe, W. Broer, P. van der Laan (red.), *Evidence based policing*, (pp.217-232). Apeldoorn: Maklu.
- Oc, T. & S. Tiesdell (2000). Urban design approaches to safer city centres: the fortress, the panoptic, the regulatory and the animated, in: J.R. Gold & G. Revill (red.), *Landscapes of Defense*. (188-207). Essex: Pearson Education Limited.
- Punch, M. (1976). Frontline Amsterdam: Policework in the inner city. *British journal of Law and Society*, 3(2), 218-232.

Roth, J. (1975). Book Review: Jonathan Rubinstein, City Police. *Work and Occupations*, 2, 288- 290.

Stol, W. (2009). Veranderingen in politiestraatwerk in Nederland: 1991-2005, in: I. Verwee, E. Hendricks, F. Vlek (red.), *Wat doet de politie?* (pp. 199-226). Apeldoorn: Maklu.

Timmer, J. (2005). *Politiegeweld. Geweldgebruik van en tegen de politie van Nederland*. Deventer: Kluwer.

Noten.

¹ Wijkanalyse Hillesluis, 2012.

<http://www.v-index.nl/pdf/Wijkanalyse/Wijkanalyse%20Hillesluis%202012.pdf>

² Centrum voor onderzoek en statistiek, 2012.

<http://www.cos.nl/sigt/>

Artikelen van internet.

Algemeen Dagblad, 2006. *Knokken op een chique 'laan'*. Bekeken op 1 juni 2013, op:

<http://www.ad.nl/ad/nl/1038/Rotterdam/article/detail/2295004/2006/10/27/Knokken-op-een-chique-rsquo-laan-rsquo.dhtml>

Algemeen Dagblad, 2006. *Ondernemer gaat extra betalen*. Bekeken op 1 juni 2013, op:

<http://www.ad.nl/ad/nl/1038/Rotterdam/article/detail/2357230/2006/08/15/Ondernemer-gaat-extra-betalen.dhtml>

Algemeen Dagblad, 2009. *'Dure' woning voor een prikkie*. Bekeken op 1 juni 2013, op:

<http://www.ad.nl/ad/nl/5597/Economie/article/detail/1996175/2009/05/29/Dure-woning-voor-een-prikkie.dhtml>

Algemeen Dagblad, 2009. *Particuliere bewaking Boulevard Zuid per fiets*. Bekeken op 1 juni 2013, op:

<http://www.ad.nl/ad/nl/1038/Rotterdam/article/detail/2020582/2009/04/17/Particuliere-bewaking-Boulevard-Zuid-per-fiets.dhtml>

RTV-Rijnmond, 2005. *Boulevard Zuid in Rotterdam krijgt cameratoezicht*. Bekeken op 1 juni 2013, op:

<http://www.rijnmond.nl/nieuws/14-09-2005/boulevard-zuid-rotterdam-krijgt-cameratoezicht>

RTV-Rijnmond, 2008. *Rotterdam knapt "Oude Dame" op*. Bekeken op 1 juni 2013, op: <http://www.rijnmond.nl/nieuws/26-02-2008/rotterdam-knapt-oude-dame-op>

RTV-Rijnmond, 2012. *Rotterdam wil af van slechte winkelstraten*. Bekeken op 1 juni 2013, op:

<http://www.rijnmond.nl/nieuws/03-05-2012/rotterdam-wil-af-van-slechte-winkelstraten>

RTV-Rijnmond, 2012. *Slachtoffer Beijerlandse laan mogelijk Zuid-Amerikaan*.

Bekeken op 1 juni 2013, op:

<http://www.rijnmond.nl/nieuws/16-06-2012/slachtoffer-beijerlandse-laan-mogelijk-zuid-amerikaan>

Trouw, 2003. *Teloorgang van Boulevard Zuid lijkt niet te stuiten*. Bekeken op 1 juni 2013, op:

<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/archief/article/detail/1774329/2003/09/08/Teloorgang-van-Boulevard-Zuid-lijkt-niet-te-stuiten.dhtml>

Trouw, 2011. *Het ergste leed is geleden op Boulevard Zuid*. Bekeken op 1 juni 2013, op:

<http://www.trouw.nl/tr/nl/4492/Nederland/article/detail/1863539/2011/03/19/Het-ergste-leed-is-geleden-op-Boulevard-Zuid.dhtml>

Volkskrant, 2011. *Politie schiet verdachte schietpartij neer in Rotterdam*. Bekeken op 1 juni 2013, op:

<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2686/Binnenland/article/detail/2848850/2011/08/14/Politie-schiet-verdachte-schietpartij-neer-in-Rotterdam.dhtml>